

İHYA

İhya Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi
International Journal of Islamic Studies

YENİ AHİT'TE VE KUR'AN-I KERİM'DEKİ YAHUDİLERE YÖNELTİLEN ELEŞTİRİLERİN ANALİZİ

ANALYSIS OF CRITICISM TO THE JEWS IN THE NEW TESTAMENT AND
QUR'AN

Ömer Faruk ARAZ

Dr. Öğretim Üyesi, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, omer.araz@marmara.edu.tr,
orcid.org/ 0000-0002-7425-4164

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 24 Şubat 2021/24 February 2021

Kabul Tarihi / Accepted: 21 Mart 2021 / 21 March 2021

Yayın Tarihi / Published: 25 Temmuz 2021 / 25 July 2021

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Temmuz-Güz/ July – Autumn 2021

Cilt / Volume: 7, **Sayı / Issue:** 2, **Sayfa / Pages:** 791-833.

Cite as / Atıf: Araz, Ömer Faruk. “Yeni Ahit’te ve Kur’an-ı Kerim’deki Yahudilere Yöneltilen Eleştirilerin Analizi [Analysis of Criticism to the Jews in the New Testament and Qur’an]”. İhya Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi- İhya International of Islamic Studies 7/2 (Temmuz/July 2021), 791-833.

Plagiarism / İntihal: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software. / Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Etik Beyan / Ethical Statement:

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Öz

Dini metinlerde başka dinlerle alakalı çeşitli eleştiri ve yorumlara rastlanması, bu dinlerin ortak bir geçmişe sahip olduğu ya da birbiri ile yakın ilişki içerisinde olduğu durumlarda söz konusu olabilmektedir. Bu bağlamda Hıristiyanlığın kutsal kitabı olan Yeni Ahit'te Yahudilerle alakalı oldukça yoğun sayılabilecek eleştiriler yer almaktadır. Hıristiyanlığın Yahudiliğin içinden çıkmış bir din olduğu, dinin en önemli şahsiyeti olan Hz. İsa'nın Yahudi bir anneden dünyaya geldiği ve hayatının tamamını dindar bir Yahudi gibi yaşadığı, ona ilk inananların Yahudilerden olduğu ve iki dinin mensuplarının uzunca bir süre aynı ibadet mekanlarını kullanmaları Yeni Ahit'teki eleştirilerin dikkate alınmasını gerektirmektedir. Benzer şekilde Kur'an-ı Kerim'de Yahudilere yönelik pek çok anlatı ve ifadenin yer alması, Yahudiliğin çok önem verdiği ve peygamber olarak gördüğü pek çok ismi İslam dininin de peygamberler silsilesi içerisinde değerlendirmesi, dini kural ve uygulamaların önemli kısmında iki din arasında çeşitli benzerliklerin olması ve her iki dinin de kendilerini Hz. İbrahim'e dayandırmaları sebebiyle ortak bir geçmişe ve geleneğe vurgu yapmaları ve Hz. Peygamber döneminde Medine'de Müslüman ve Yahudilerin bir arada bulunmaları Kur'an-ı Kerim'in Yahudilere yönelik ifadelerini dikkatle incelemeyi gerekli kılmaktadır. Yeni Ahit ve Kur'an-ı Kerim'de Yahudilere yöneltilen eleştirilerin incelenmesi, eleştirilerde benzer ve farklı yönlerin ortaya konulabilmesi, bu metinlerin tarih boyunca anlaşılması ve yorumlanmasının o dinin mensuplarına nasıl bir bakış açısı kazandırdığını, bu ifadelerin teolojik, tarihi, sosyal vb. yorumlarının Yahudi-Hıristiyan ve Yahudi-Müslüman ilişkilerine günümüze kadar uzanan etkilerini görmeye yardımcı olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yeni Ahit, Kur'an-ı Kerim, Yahudiler, Eleştiri, Anti-semitizm

Abstract

Various criticisms and interpretations about members of other religions in religious texts may occur when these religions have a common history or are in close relationship with each other. In parallel with this, in the New Testament, which is the holy book of Christianity, there are intense criticisms about the Jews. Christianity is a religion that came out of Judaism. Jesus, the most important figure in the religion, was born to a Jewish mother and lived his entire life as a devout Jew. The first followers to believe in him were Jews, and members of the two religions used the same places of worship for quite some time. Therefore, it requires careful handling of the criticisms in the New Testament. Similarly, the Qur'an contains many narratives and expressions about Jews, many names that Judaism attaches great importance to and regards as prophets which Qur'an evaluates them within the lineage of prophets, and various similarities between two religions in the religious rules and practices. In addition, the fact that both religions state that they have a common past and tradition as they base themselves on Abraham, and the coexistence of Muslims and Jews in Medina during the time of the Prophet making it necessary to carefully examine the statements of the Quran towards Jews. Examining the criticisms of the Jews in the New Testament and the Quran, revealing similar and different aspects in the criticism will help to see how the members of that religion gain perspective by way of understanding and interpretation of these texts throughout history. It will also help to see the effects of theological, historical, social etc. Interpretations of these expressions on Jewish-Christian and Jewish-Muslim relations until today.

Keywords: New Testament, Qur'an, the Jews, Criticism, Anti-semitism

Extended Abstract

Religious texts play an important role in the lives of believing people. Scriptures regulate people's religious lives, but also affect their individual and social relationships. In this context, there are various criticisms against the Jews in the New Testament and the Qur'an. How the expressions in these scriptures were understood by Christians and Muslims throughout history also greatly influenced their view of Judaism and their relations with Jews.

Various concepts are used to refer to the Jews in the New Testament. The expressions such as "Jew" and "Pharisee", "Scribes", "Cohen" and "Kohen Gadol" are examples of these uses. These uses in the New Testament, although there are some exceptions, contain a largely negative meaning.

In the New Testament, criticisms of the Jews are mostly included in the four gospels. However, there are various criticisms in other parts of the New Testament. The content of criticism of the Jews in the New Testament is diverse. Among the criticisms about the character traits of the Jews, there are sometimes insulting expressions such as "hypocrites, fools, brood of vipers". Sometimes these statements are repeated, as in Matthew Chapter 23. In the New Testament, the attitudes of the Jewish clergy towards the people and the attitudes of the Jews towards other communities are also criticized.

Various criticisms are also made in the New Testament against Jews' understanding of religion. In this context, it is stated that, they mistreated the past prophets and killed some of them. It is also told that they persecuted Jesus, trapped him, tried to kill him several times, and eventually had him crucified. Thus, the accusation is made that the Jews are "God killers". This is the heaviest of the charges in the New Testament. This criticism has negatively affected the relations of Christians with Jews throughout history. Another accusation that negatively affects the Christian-Jewish relations is the statement in the Gospel of John that "the ancestors of the Jews are Satan and they are descendants of him". The accusation that the Jews were responsible for the blood of all good people killed since Abel until today also important. Due to such accusations, many anti-Semitic events took place in the Christian world throughout the Middle Ages. Jews were blamed and even attacked in every bad incident such as epidemics, natural disasters. In short, various expressions in the New Testament have been a source of anti-Semitism.

At the basis of the criticisms of Judaism in the New Testament is the process of Christianity becoming an independent religion separate from Judaism. The theological views of the communities from which the Gospels emerged have also been influential in this regard. These differences are also reflected in the styles of the Bibles. For example, while the names of various Jewish groups were criticized by mentioning the names of various Jewish groups in the Synoptic Gospels, the term "Jews" was used to a large extent in the Gospel of John.

In the Quran, Jews are mostly mentioned among other religions. In these narratives, not only negative expressions about Jews were included, but sometimes positive expressions were also used. Criticism of Jews in the Quran is mostly directed towards their religious beliefs, understanding and practices. However, there are also criticisms of the character traits of the Jews, their attitudes towards members of other religions or the attitudes of Jewish clergy.

No collective evaluation and accusation has been made in the Quran's criticism of the Jews. Due to the negative events with the Jews, making them the usual suspects or demonizing them has generally not been the case in Islamic history. The same practice was not applied to all Jewish tribes in the problems that arose with the Jews living in the city of Madinah during the time of the Prophet. Each event was evaluated separately and a verdict was made. For this reason, it has been stated by foreign scholars that Muslim-Jewish relations have generally taken place in a positive atmosphere throughout history.

There are some common criticisms in the New Testament and the Quran. Jews were arrogant, loved money, killed some prophets in the past, the clergy did not inform the people correctly and did not preserve their scriptures. However, important differences regarding the Jewish profiles in the two scriptures are also striking. Especially in the Qur'an, the statements that Jews cannot be united among themselves and that they are cowardly people draw attention. However, after the emergence of Zionism and the establishment of the State of Israel, tensions in Muslim-Jewish relations increased.

The Quran reveals certain rules and principles and criticizes everyone who does not obey them. For this reason, in the Quran, sometimes the addressing to “the People of the Book” and the criticisms after it are striking.

A language and style that is more mild to other belief groups stands out in the Quran. In this context, there is a much harsher style and phrases in the New Testament.

Giriş

Yeni Ahit ve Kur'an-ı Kerim'de Yahudilere yönelik çeşitli eleştiriler yer almaktadır. Bu metinlerde Yahudilere yöneltilen eleştirilerin kapsamı, muhatabı, konusu, bağlamı ve üslubu ile ilgili incelemeler ve olabildiğince mukayeseler yapmak, bu metinlerdeki eleştirilerin benzer ve farklı yönlerini ortaya koymak, bir taraftan Hıristiyan kutsal metinlerinin ortaya çıktığı dönemlerde yaşamış Yahudi ve Hıristiyanların, diğer taraftan Hz. Peygamberin İslam'ı tebliğ ettiği dönemdeki Yahudilerin bireysel, sosyal, dini ve mezhepsel olarak daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacaktır. Ayrıca bu inceleme her iki kutsal metnin tarihi süreç içerisinde anlaşılması ve yorumlanmasının o dinin mensuplarına nasıl bir bakış açısı kazandırdığını, buna bağlı olarak Hıristiyanların ve Müslümanların Yahudilerle ilişkilerine bu yorumların nasıl etki ettiğini görmemizi sağlayacaktır.

Bu çalışmamızda Yeni Ahit'te ve Kur'an-ı Kerim'de Yahudilere yönelik olarak yer alan çeşitli olumsuz nitelendirme, eleştiri ya da suçlamaları önce belli kategorilere göre tasnif edeceğiz. Daha sonra her iki kutsal kitap özelinde bu eleştirilere yönelik değerlendirme ve analizler yaparak bazı temel sonuçlara ulaşmaya çalışacağız. Ayrıca bu eleştiri ifadelerinin teolojik, tarihi, sosyal vb. alanlardaki etkilerini ortaya koymak suretiyle bunların Yahudi-Hıristiyan ve Yahudi-Müslüman ilişkilerine tarihi süreç içerisinde hangi yönlerden etkileri olduğunu tespit etmeye çalışacağız. Çalışmamız içerisinde her iki kutsal metindeki eleştirilerin ortak ve farklı noktalarına yönelik çeşitli açıklamalara, yorumlara ve analizlere de yer vereceğiz.

1. Yeni Ahitte Yahudilerle İlgili Olumsuz İfadeler

Konuya geçmeden önce Yeni Ahit'te Yahudilere işaret eden kelimeler ve bunların kullanıldığı yerler ile ilgili bazı temel bilgileri vermek yerinde olacaktır.

Yeni Ahit içerisinde başta Yahudiler kelimesi olmak üzere Ferisiler, Sadukiler, Esseniler, Nazarenler, Herodianlar, Zealotlar, Başkâhin, Başkâhinler, din bilginleri, yazıcılar, otoriteler, kalabalık gibi kavramlar Yahudileri ifade etmek için kullanılmıştır.

Bu kelimelerin kullanıldığı yerler ve kullanım sayılarını inceleyecek olursak örneğin "Yahudiler" ibaresi Yuhanna İncilinde 71 defa geçmekteyken Sinoptik İncillerde¹ sadece 17 defa² geçtiğini görürüz. Sinoptik İncillerdeki paralel anlatımlardaki kullanımları dikkate alacak olursak bu incillerde kelimenin sadece dört farklı sebeple zikredildiği görülecektir. İncillerin haricinde kelime Resullerin İşleri'nde 82 defa kullanılmaktayken, 11 defa Romalılar, 8 defa 1. Korintoslular'daki kullanımı başta olmak üzere toplamda 27 defa da Pavlus'a ait mektuplarda geçmekte, Vahiy Kitabında 2 defa yer almakta, Yeni Ahit boyunca toplam 198 kez kullanılmaktadır. Resullerin İşleri'nde ayrıca "İsrail" kavramı ile 29 kez karşılaşırız.

¹ Sinoptik kelimesi "aynı bakan" anlamına gelmekte olup Kitab-ı Mukaddes ile ilgili terim olarak kullanıldığında Hz. İsa'nın hayatı ve onun çevresinde yaşanan hadiseleri benzer bir anlatım şekliyle aktardıklarından dolayı Matta, Markos ve Luka İncillerini ifade etmektedir.

² Matta ve Luka'da 5 defa, Markos'ta 7 defa geçmektedir.

“Yahudi” kavramının tüm Yeni Ahit boyunca kullanımının Yuhanna İncili ve Resullerin İşleri’nde yoğunlaştığını ifade edebiliriz.³

Üstte kullanıldığı yerlerle ilgili bilgi verdiğimiz “Yahudi” ifadesiyle bağlamına göre farklı kesimlerin ifade edildiğini görüyoruz.⁴ Hz. İsa’nın yaşadığı dönemde gentile⁵ bölgesinden ziyade kendi ait olduğu Yahudi toplumuna yönelik bir dini faaliyet yürüttüğü bilinmektedir.⁶ Bu sebeple muhalifleri kadar yanında, çevresinde yer alanlar da çok büyük oranda Yahudilerden oluşuyordu. Dönemin Kudüs ve çevresindeki Yahudilerin sosyolojik yapısı dikkate alındığında Ferisiler, Sadukiler, Zealotlar, Esseniler başta olmak üzere irili ufaklı pek çok Yahudi grubunun muhataplar arasında olması ihtimal dahilindedir.⁷ Ayrıca Yeni Ahit’teki anlatıların bağlamına göre Yahuda bölgesinde yaşayanlar, dini otoriteler, Mabet yöneticileri, Hz. İsa’ya zulmeden ve ona inananları sinagoglardan uzaklaştıran kişiler, Hz. İsa’yı sapkın inançlı olmakla suçlayan kişilerin “Yahudi” kelimesiyle ifade edildiğini görmekteyiz. Bu izahlara ilaveten kelimenin sıradan halk, gentile kavramının karşıtı, Samirilerin karşıtı, İsa’nın çağdaşları Herod’un hakimiyet bölgesinde yaşayanlar ve Yahudilerin geleneklerine referanslar için de kullanıldığı ifade edilmiştir.⁸ Bu kullanımlara bakıldığında genelde Hz. İsa’nın karşıtı olan, onunla çeşitli hususlarda tartışan kişi ve grupları ifade ettiği, büyük oranda Hz. İsa karşıtlarını anlatan şifre/sembol bir kelime gibi kullanıldığı görülmektedir.⁹ Ayrıca İncillerde anlatıldığı kadarıyla Vaftizci Yahya cemaati ve İsa’nın ölüm tehlikesi sebebiyle merkezden uzaklaştığı ve bu bölgelerde ana omurganın dışında görülebilecek farklı gruplarla irtibat halinde olduğu da dikkate alındığında kavramın bir inanç grubunu ifade etmesinden ziyade büyük oranda Hz. İsa karşıtlığını ifade eden bir çatı isimlendirme olduğu ortaya çıkmaktadır.¹⁰

³ D. Moody Smith, “Judaism and the Gospel of John”, *Jews and Christians: Exploring the Past, Present, and Future* (New York: Crossroad, 1990), 79-81; “Yahudi” kelimesinin tekil, çoğul kullanım durumu ile ilgili bilgi için ayrıca bkz. Robert G. Bratcher, “The Jews’ in the Gospel of John”, *Practical Papers for The Bible Translator* 26/4 (Ekim 1975), 401-402.

⁴ Leon Morris, *The Gospel According to John* (Michigan: Eerdmans, 1971), 130-131.

⁵ Gentile, Yahudi ırkına ve dinine mensup olmayan kişi ve ulusları ifade etmek için kullanılan bir kavramdır.

⁶ Matta 10:5-6; 15:24; Resullerin İşleri 11:19.

⁷ Smith, “Jud. and the Gospel of John”, 78-80; Bölgedeki yahudi gruplarının çeşitliliği ile ilgili bilgi için ayrıca bkz. Morton Smith, “The Jewish Elements in the Gospels”, *Journal of Bible and Religion* 24/2 (Nisan 1956), 90.

⁸ R. A. Culpepper, “The Gospel of John and the Jews”, *Review and Expositor* 84 (1987), 273-274; Yuhanna İncilinde “Yahudi” kavramının geçtiği yerde tam olarak kime, hangi gruba tekabül ettiği, genel ya da özel bir grubu işaret etmek için kullanılıp kullanılmadığını incelemek için bkz. Bratcher, “The Jews’ in the Gospel of John”, 404-409; Ayrıca bkz. Dennish Hamm, “Are the Gospel Passion Accounts Anti-Jewish?”, *Journal of Religion & Film* 8/1 Special Issue: Passion of the Christ (Şubat 2004), 14-16.

⁹ Yuhanna İncilinde Yahudilere yönelik atıflar incelendiğinde söz konusu genel olarak Yahudilik olduğunda buna yönelik hiçbir olumsuz ifade ve atfın yer almadığı, hatta muğlak sayılabilecek ifadelerin de olmadığı, yaklaşık 18 yerde ise Yahudilikle ilgili nötr denilebilecek atıfların olduğu ifade edilir. Buralarda genellikle Yahudi dini uygulama, gelenek ve adetlerinin anlatımı söz konusu edilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Paul N. Anderson, “Anti-Semitism and Religious Violence as Flawed Interpretations of the Gospel of John”, *Faculty Publications - College of Christian Studies* 289 (2017), 16-19; Bu konuda örnek ve tartışmalar için ayrıca bkz. Culpepper, “The Gospel of John and the Jews”, 274.

¹⁰ Culpepper, “The Gospel of John and the Jews”, 275; Ayrıca bkz. S. Mark Veldt, *Christian Attitudes toward the Jews in the Earliest Centuries A.D.* (Western Michigan University, Degree Of Doctor Of Philosophy, 2007), 42-44; Yuhanna’da geçen “Yahudi” kelimesinin anlamı ile ilgili araştırmaların yer aldığı çalışmalar için bkz. Sonya Cronin, *Raymond Brown, “The Jews,” and the Gospel of John* (FSU Digital Library: Florida State University, Doktora Tezi, 2009), 164-183.

Her ne kadar Yuhanna İncilinde “Yahudiler” kelimesinin İsa karşıtlığını ifade ettiği genel olarak söylene de aslında incilin başından itibaren bölümler ilerledikçe artan tarzda bir İsa karşıtlığından bahsedilebilir. Yani bölümler ilerledikçe kelimenin ifade ettiği karşıtlık artmaktadır.¹¹ Bunun yanı sıra Yuhanna İncilinde 7. Bölümden sonra (7-9. bölümler) “Ferisiler” ifadesinin sık kullanıldığı¹² ve bu ifadenin Hz. İsa karşıtlığını daha keskin bir şekilde yansıttığı göze çarpmaktadır. Bu incilde “Baş rahipler” ve “Baş Rahip”¹³, “Otoriteler”, “Kalabalık” kelimeleri gibi çeşitli kullanımlar da görülmektedir.¹⁴

Yahudi kullanımı dışında özellikle “Ferisi/Ferisiler” kullanımı da İnciller başta olmak üzere Yeni Ahitte yer almaktadır. Matta İncilinde bütün bu gruplar arasında İsa karşıtlığında Ferisilerin başı çektiğini görüyoruz. Buna bağlı olarak Yahudi gruplarının isimlerinden Matta İncilinde 30 kullanım ile “Ferisiler” başı çekmektedir. Bunu 25 kullanım ile “baş rahip” ve 23 kullanım ile “yazıcılar” takip etmektedir. Luka İncili de Matta İnciline paralel şekilde “Ferisiler” ifadesi 27 kullanım ile başı çekerken bunu 15 kullanım ile “baş rahip”, 14 kullanım ile “yazıcılar” izlemektedir. Markos İncilinde “baş rahip” 22, “yazıcılar” 21 kez, Ferisiler ifadesi 12 kez yer almaktadır.

Hz. İsa’nın yaşadığı zamanda bu kavramlarla işaret edilen grupların daha sonraki devirlerde, ya da modern devirlerde bu kavramla ifade edilen gruplarla ne kadar uyumlu olduğunu da dikkate almak gerekir. Bu konuda özellikle Ferisîlerle 70 yılı sonrası rabbilerin ilişkisi hususunda ilim adamları arasında farklı görüşler ileri sürülmüştür.¹⁵ Örneğin Matta İncilinde “Ferisiler” ifadesinin çok kullanılmasını onların Yahudi dini hayatı ve sosyal yaşamındaki lider rolleri sebebiyle olduğu ve bu incildeki ifadelerin tüm Yahudiler için kullanılmayıp çoğunlukla Ferisîlerin kastedildiği şeklinde yorumlara karşın, gerek Rabbâni Yahudiliğin oluşumu gerek Ferisîlerin Rabbâni Yahudilik anlayışı içerisinde önemli bir pozisyona gelmelerinin bir anda olmadığı ve Matta İncilinin de bu süreçten önce yazıldığı ileri sürülmüştür.¹⁶ Ayrıca incillerde “Ferisiler” ismi çok fazla yer alırken diğer Yahudi gruplarının adı son derece sınırlı şekilde kullanılıyor olması, 66-73 yılları arasındaki Yahudi İsyanı ve Roma’nın bu isyanı bastırması sonrasında Zealotlar, Sadukîler, Essenîler, Nazarenler gibi grupların ortadan kalktığı ve İncil yazarlarının önünde sadece Ferisîlerin

¹¹ Culpepper, “The Gospel of John and the Jews”, 280; Ayrıca bkz. Veldt, *Christian Attitudes toward the Jews*, 41-42.

¹² Yuhanna İncilinde “Ferisiler” ifadesi 20 kez kullanılmıştır.

¹³ Yuhanna İncilinde bu ifade 21 kez kullanılmıştır.

¹⁴ Bu kullanım yerleri ve özellikleri ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Anderson, “Anti-Semitism and Rel. Violence...”, 20-21; Ayrıca bu incilde Zealotlar, Sadukîler ve Herodianlardan bahsedilmemesi bu incilin 70 yılında neticelenen isyan ve savaş sonrasında bu grupların Yahudi toplumu içerisinde etkinliklerini kaybederek ortadan kaybolmaya yüz tuttukları bir dönemin eseri olduğunu ortaya çıkardığı iddia edilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. D. Moody Smith, “Judaism and the Gospel of John”, ts., 83.

¹⁵ D. A. Carson, “The Jewish Leaders in Matthew’s Gospel: A Reappraisal”, *Journal of the Evangelical Theological Society* 25/2 (Haziran 1982), 163-165.

¹⁶ Anders Runesson, “Rethinking Early Jewish-Christian Relations: Matthean Community History as Pharisaic Intragroup Conflict”, *Journal of Biblical Literature* 127/1 (Spring 2008), 108-109 Matta İncilinin ortaya çıktığı Hıristiyan cemaatinin aslında Ferisîlerden ayrılmak suretiyle oluştuğu ve bu metindeki iki grubun münakaşalarını bu bağlamda değerlendirmek mümkün görülebileceği iddiaları için bkz. s.110-111.

kaldığı şeklinde açıklanmıştır.¹⁷ Bunun yanı sıra özellikle Sinoptik İncillerde “Yahudi” kavramının çok daha az kullanılması ve bunun yerine Yahudi toplumunun içindeki çeşitli grupların isimlerinin zikredilmesi, buna karşın Yuhanna İncilinde ise büyük oranda “Yahudi” kavramının kullanımının tercih edilmesinin aslında ilk üç incilin yazılma döneminin Hıristiyan topluluğunun Yahudilerle iç içe olduğu ve bu sebeple genel bir gruplama değil de topluluğun içindeki her fırkanın ayrı ayrı işaret edildiği bir dönemi yansıttığı, Yuhanna İncilinin ise ayrışmanın yaşandığı dönemde kaleme alındığından bu gruplara dikkat etmeksizin toplu bir isimlendirme yoluna gittiği de ifade edilmiştir.¹⁸ Aslında ifadenin hangi dini ya da sosyal gruba tekabül ettiği kadar bu insanların incil metni içindeki fonksiyonları ve ifadelerinin düşmanlık olarak görülüp görülmeceği şeklindeki değerlendirmeler de önemli bir meseledir.¹⁹ Bu açıdan bakıldığında yukarıda ifade ettiğimiz kavramların hemen hemen hepsinin çoğunlukla olumsuz bir anlamda kullanıldığını, bu ifadelerin Yahudilerin karakterleri, din anlayışları ve onların ötekilere yaklaşımları ile ilgili negatif bir bakış açısını yansıttığını ifade edebiliriz.

1.1. Karakter Özellikleri İle İlgili Olumsuz İfadeler

Yeni Ahit içerisinde Yahudi karakterine yönelik çeşitli olumsuz ifadeler yer almaktadır. Yahudilerin kibirli, inatçı, güvenilmez, ikiyüzlü ve vefasız oldukları, parayı çok sevdikleri, söz dinlemeyen, isyankâr bir halk oldukları, anlayışlarının eksik olduğu, kendi düzenlerini sürdürmek için suçsuz birilerine zarar verebildikleri belirtilmektedir.

Kibirli oldukları ile ilgili olarak Luka 18:9-14'te “Kendi doğruluklarına güvenip başkalarına tepeden bakan bazı kişilere İsa şu benzetmeyi anlattı...” ifadeleriyle başlayan ve devamındaki cümleler ile Luka 20:45-46'da İsa'nın öğrencilerine uyarısı olarak yer alan “...Uzun kaftanlar içinde dolaşmaktan hoşlanan, meydanlarda selamlanmaya, havralarda en seçkin yerlere, şölenlerde başköşelere kurulmaya bayılan din bilginlerinden sakının...” ifadeleri zikredilebilir.

İnatçı oldukları Resullerin İşleri 7:51-53: “Ey dik kafalılar, ...Siz tıpkı atalarınıza benziyorsunuz, her zaman Kutsal Ruh'a karşı direniyorsunuz...” cümlelerinde ifade edilmektedir.

Güvenilmez oldukları Romalılar 3:3'teki “Peki, kimi Yahudiler güvenilmez çıkmışsa ne olur?...” ifadelerinde; İkiyüzlü oldukları ise Matta 15:7'de yer alan “Ey ikiyüzlüler! Yeşaya'nın sizinle ilgili şu peygamberlik sözü ne kadar yerindedir...” cümlesi, Markos 22:18'deki “Ey ikiyüzlüler!” dedi. “Beni neden deniyorsunuz...” ifadesindeki hitap başta olmak üzere Yeni Ahit içerisinde çeşitli cümlelerde görülebilir.²⁰ Vefasız oldukları ile ilgili olarak Hz. İsa'nın

¹⁷ Marvin Perry - Frederick M. Schweitzer, *Antisemitism Myth and Hate from Antiquity to the Present* (New York: Palgrave Macmillan, 2002), 22-23.

¹⁸ Smith, “The Jew. Elements in the Gospels”, 91.

¹⁹ John Ashton, “The Identity and Function of the 'Ioudaioi' in the Fourth Gospel”, *Novum Testamentum* 27/1 (1985), 40.

²⁰ Yahudilere “İkiyüzlüler” biçiminde Yeni Ahit içerisinde çeşitli yerlerde hitaplar bulunmaktadır. Yukarıdaki örnekler dışında Matta 6:5, Markos 7:6 gibi yerlerdeki cümleler örnek olarak verilebilir. Ayrıca Matta 23. Bab

Matta 12:39'daki "...Kötü ve vefasız kuşak bir belirti istiyor..." şeklindeki ifadeleri zikredilebilir.

Parayı çok sevdikleri Luka 16:14'te yer alan "Parayı seven Ferisîler bütün bu sözleri duyunca İsa'yla alay etmeye başladılar." cümlesinde ifade edilmektedir.

Söz dinlemeyen, isyankâr bir halk oldukları ile ilgili olarak Romalılar 10:21' deki "...Söz dinlemeyen, asi bir halka, bütün gün ellerimi uzatıp durdum." cümlesi ile Titus 1:10'daki "Çünkü asi, boşboğaz, aldaticı birçok kişi vardır. Özellikle sünnet yanlıları bunlardandır." cümlelerini örnek olarak zikredebiliriz.

Yahudilerin söyleneni anlamadıkları, anlayışlarının eksikliği Yuhanna 3:10'daki "Sen İsrail'in öğretmeni olduğun halde bunları anlamıyor musun?" ifadesi ve Yuhanna 7:35-36'daki "Bunun üzerine Yahudiler birbirlerine, 'Bu adam nereye gidecek de biz O'nu bulamayacağız?' dediler... 'Beni arayacaksınız ama bulamayacaksınız. Ve benim bulunduğum yere siz gelemezsiniz' diyor. Ne demek istiyor?" cümleleri zikredilebilir.

Kendi düzenlerini sürdürmek için suçsuz olduğunu bildikleri birine zarar verebildiklerinin örneği olarak Yuhanna 12:10-11'de yer alan "Başkâhinler ise Lazar'ı da öldürmeyi tasarladılar. Çünkü onun yüzünden birçok Yahudi gidip İsa'ya iman ediyordu." ifadesini verebiliriz. Ayrıca azılı bir haydut olan Barabba'yı suçsuz olduğunu bildikleri Hz. İsa'ya tercih etmelerini gösteren Matta 27: 21'deki ifadeler²¹ ile İsa'ya karşı inançsızlarla, zalim ve yabancılarla birlikte hareket ettiklerini gösteren Resullerin İşleri 4:27'deki "Gerçekten de Hirodes ile Pontius Pilatus, bu kentte İsrail halkı ve öteki uluslarla birlikte senin meshettiğin kutsal kulun İsa'ya karşı bir araya geldiler." cümlesi ile Yuhanna 11: 48-50'deki "... Böyle devam etmesine izin verirsek, herkes O'na iman edecek...Bütün ulus yok olacağına, halk uğruna bir tek adamın ölmesi sizin için daha uygun. Bunu anlamıyor musunuz?" cümleleri örnek verilebilir.

Bunlara ilaveten Yeni Ahit içerisinde Yahudi karakterine yönelik başka olumsuz ifadeler de yer almaktadır. Yapı olarak onlardan uzak durmak gerektiği,²² soylarına yönelik Vaftizci Yahya'nın ifadesinde yer alan "Ey engerekler soyu!.." şeklindeki cümle²³ ile Luka 11:40'taki Hz. İsa'nın Yahudilere yönelik "Ey akılsızlar!" hitabını örnek olarak verebiliriz.

1.2. Dini Tutum ve Davranışları İle İlgili Olumsuz İfadeler

Yeni Ahit içerisinde Yahudilerin dini inanç, anlayış ve uygulamalarına yönelik pek çok olumsuz ifade, eleştiri ve suçlama yer almaktadır. Tanrının gönderdiklerine iman etmedikleri, münafıklık yaptıkları, riyakar oldukları, inanmadıkları halde inanmış gibi göründükleri, içlerinde Tanrı sevgisi olmadığı, kendilerinin gerçek imana sahip olup Hz. İbrahim'in inanç

içerisinde peş peşe yedi cümlenin başında Yahudilere hitaben bu kelime kullanılmaktadır. (Bu kısım daha sonra ayrıntılı işlenecektir.)

²¹ Matta 27:21: Vali onlara şunu sordu: 'Sizin için hangisini salıvermemi istersiniz?' 'Barabba'yı' dediler.

²² Matta 16:11: Ben size 'Ferisiler'in ve Sadukiler'in mayasından kaçının' derken, ekmekten söz etmediğimi nasıl olur da anlamazsınız?

²³ Matta 3:7: "Ey Engerekler soyu! Gelecek gazaptan kaçmak için sizi kim uyardı?"

geleneğinin temsilcisi olduklarını haksız bir şekilde iddia ettikleri, geçmiş peygamberleri yalanladıkları, onlara zulmettikleri ve onların bazılarını öldürdükleri, peygamberlerden inanmak için mucize istedikleri, Şeytana kul-köle oldukları, Hz. İsa ile alay edip Hz. İsa’ya ve ona inananlara zulmettikleri, ona tuzak kurdukları, Hz. İsa’yı çarmıha gerip öldürdükleri, ona iman etmedikleri için lanetlendikleri, dinin özüne değil biçimsel uygulamalara odaklandıkları, din adamlarının halka uygulanması zor emirler verdikleri, onları bilgilendirmeyip dini bilgileri sadece kendilerine sakladıkları, din adamlarının fakir halkın mallarını haksız şekilde yedikleri, din adamlarının ibadethaneleri kötü amaçla kullandıkları, gördüklerini, duyduklarını anlamayacak duruma geldikleri ve Tanrının gönderdiklerine iman etmemeleri sebebiyle artık doğru yolda olmadıkları yönündeki eleştirileri bu başlık altında değerlendirilebilir.

Daha önce gelen peygamberlerinin kendilerine tebliğ ettiği şeylere uymadıkları Yeni Ahit’te Yahudilere yöneltilen eleştirilerden biridir. Yuhanna 7:19’da “Musa size Kutsal Yasa’yı vermedi mi? Yine de hiçbiriniz Yasa’yı yerine getirmiyor?..” şeklindeki ifadede bu durum görülmektedir. Yahudilerin inanmadıkları halde inanmış gibi göründükleri ile ilgili Markos 7:6’da şöyle denilmektedir: “İsa onları şöyle yanıtladı: ‘Yeşaya’nın siz ikiyüzlülerle ilgili peygamberlik sözü ne kadar yerindedir! Yazmış olduğu gibi, ‘Bu halk, dudaklarıyla beni sayar, ama yürekleri benden uzak...’ Yahudilerin riyakarlık yaptıkları ile ilgili olarak Matta 6:5’te Hz. İsa şöyle demektedir: “Dua ettiğiniz zaman ikiyüzlüler gibi olmayın. Onlar, herkes kendilerini görsün diye havralarda ve caddelerin köşe başlarında dikilip dua etmekten zevk alırlar.”

Yahudilerin içlerinde Tanrı sevgisinin olmadığı eleştirisi Yuhanna 5:42’de “Ama ben sizi bilirim, içinizde Tanrı sevgisi yoktur.” şeklinde geçmektedir. Kendilerini haksız şekilde Hz. İbrahim’e nispet ettikleri ile ilgili olarak Yuhanna 8:39-40’ta “...İsa, ‘İbrahim’in çocukları olsaydınız, İbrahim’in yaptıklarını yapardınız’ dedi. ‘Ama şimdi beni –Tanrı’dan işittiği gerçeği sizlere bildireni– öldürmek istiyorsunuz. İbrahim bunu yapmadı.’” cümleleri yer almaktadır.

Yahudilerin geçmiş peygamberleri yalanladıkları, onlara zulmettikleri ve onların bazılarını öldürdükleri ile ilgili Yeni Ahit içinde pek çok ifade yer almaktadır. Matta 23:34’te şöyle denmektedir: “İşte bunun için size peygamberler, bilge kişiler ve din bilginleri gönderiyorum. Bunlardan kimini öldürecek, çarmıha gereceksiniz. Kimini havralarınızda kamçılacak, kentten kente kovalayacaksınız.” Benzer şekilde Luka 11:49’da “Ben onlara peygamberler ve elçiler göndereceğim, bunlardan kimini öldürecek, kimine zulmedecekler.” cümlesi yer almaktadır. Yine Matta 23:37 ve Luka 13:34’te şu ifade yer almaktadır: “Ey Yerusâlim! Peygamberleri öldüren, kendisine gönderilenleri taşıyan Yerusâlim!²⁴ Bu ifadelere bir de İlyas peygamberin ağzından aktarılan şu cümleleri ekleyebiliriz: “Ya Rab, senin peygamberlerini öldürdüler, senin sunaklarını yıktılar. Yalnız ben kaldım. Beni de öldürmeye çalışıyorlar.”²⁵ Ayrıca Matta 23:30-31’de Yahudilerin ağzından geçmiş peygamberleri

²⁴ Bu konuda ayrıca Matta 5:12; Luka 11:47-49; Yuhanna 10:31, 11:8’de benzer ifadeler bulunmaktadır.

²⁵ Romalılar 11:2.

öldürdükleri itirafı da şöyle yer almaktadır: “Atalarımızın yaşadığı günlerde yaşasaydık, onlarla birlikte peygamberlerin kanına girmezdik’ diyorsunuz. Böylece, peygamberleri öldürenlerin torunları olduğunuza kendiniz tanıklık ediyorsunuz.”

Yahudilerin peygamberlerden mucize istemeleri de Yeni Ahit’te yer almıştır. Matta 12:38-39’da “...Bazı din bilginleri ve Ferisiler, “Öğretmenimiz, senden doğaüstü bir belirti görmek istiyoruz” dediler. İsa onlara şu karşılığı verdi: “Kötü ve vefasız kuşak bir belirti istiyor! Ama ona Peygamber Yunus’un belirtisinden başka bir belirti gösterilmeyecektir.”

Yeni Ahit’te Yahudilere yönelik en dikkat çekici ve ağır eleştirilerden birisi onların şeytana kul ve köle oldukları, İblis’in soyundan geldikleri ve onun isteğini yerine getirdikleri ifadeleridir. Yuhanna 8:43-44’te şöyle denilmektedir: “Söylediklerimi neden anlamıyorsunuz? Benim sözümü dinlemeye dayanamıyorsunuz da ondan. Siz babanız İblisteniz ve babanızın arzularını yerine getirmek istiyorsunuz. O başlangıçtan beri kâtil idi.”

Yahudilerin Hz. İsa ile alay ettikleri, Hz. İsa’ya ve ona inananlara zulmettikleri ile ilgili Yeni Ahit’te çeşitli ifadeler yer almaktadır. Örneğin Markos 15:31-32’de “...Başkâhinler ve din bilginleri de onunla alay ederek aralarında, “Başkalarını kurtardı, kendini kurtaramıyor” diye konuşuyorlardı. İsrail’in Kralı Mesih şimdi çarpmıhtan insin de görüp iman edelim...” ifadeleri yer almaktadır. Yuhanna 8:48-49’da ise Hz. İsa’yı cin çarpmış olmakla itham ederek aşağıladıkları görülmekte, Hz. İsa’nın “...Ben Babamı onurlandırıyorum, ama siz beni aşağılıyorsunuz.” diyerek Yahudilere cevap verdiği ifade edilmektedir. Ayrıca Yuhanna 5:16, 5:18, 18:22 ve 1. Selanikliler 2:15-16’da Hz. İsa’ya ve ona inananlara yapılan zulümlerden bahsedilmektedir.²⁶ Hz. İsa’ya inananlara yapılan zulümlerin geldiği son noktayı göstermesi açısından Stefan’ın Yahudiler tarafından taşlanarak öldürülmesini hatırlamak gerekir.²⁷ Ayrıca havarilerden Petrus başta olmak üzere pek çoğuna baskı yapıp tehdit ettikleri de Yeni Ahit’te yer almaktadır.²⁸

Hz. İsa’ya çeşitli zamanlarda Yahudiler tarafından tuzak kurulduğu Markos 3:6; Yuhanna 7:1; 7:32 ve 10:39’da yer almaktadır. Yuhanna 11:53’te de şöyle geçmektedir: “Böylece o günden sonra İsa’yı öldürmek için düzen kurmaya başladılar.” Bunların yanı sıra Yeni Ahit içerisinde çeşitli yerlerde Hz. İsa’yı zorda bırakma maksatlı çeşitli sorular sordukları da yer almaktadır. Matta 22:15’te “Bunun üzerine Ferisiler çıkıp gittiler. İsa’yı, kendi söyleyeceği sözlerle tuzağa düşürmek amacıyla düzen kurdular.” ifadesiyle başlayan anlatıda Roma idaresine vergi vermenin hükmünü sormalarını buna örnek olarak zikredebiliriz.

Yahudilerin Hz. İsa’yı çarmıha gerdikleri ve bu suretle öldürdükleri ile ilgili Yeni Ahit içerisinde Yahudilere yönelik pek çok suçlama ifadesi yer almaktadır. Matta 27:21-25’te Hz. İsa’nın çarmıha gönderilmesi şöyle anlatılmaktadır: “Vali Pilatus onlara şunu sordu: ‘Sizin için hangisini salıvermemi istersiniz?’ ‘Barabba’yı’ dediler. Pilatus, ‘Öyleyse Mesih denen İsa’yı ne

²⁶ Hz. İsa’ya inananlara yönelik uygulanan baskı ve takibat ile ilgili Yeni Ahit’te yer alan cümleler de bu kapsamda değerlendirilebilir. Bkz. Yuhanna 9:22 ve 12:42.

²⁷ Resullerin İşleri 7:58-60.

²⁸ Resullerin İşleri 4:1, 4:17, 14:19; 2. Korintliler 11:24-25.

yapayım?’ diye sordu. Hep bir ağızdan, ‘Çarmıha gerilsin!’ dediler. Pilatus, ‘O ne kötülük yaptı ki?’ diye sordu. Onlar ise daha yüksek sesle, ‘Çarmıha gerilsin!’ diye bağrışıp durdular. Pilatus, elinden bir şey gelmediğini, tersine, bir kargaşalığın başladığını görünce su aldı, kalabalığın önünde ellerini yıkayıp şöyle dedi: ‘Bu adamın kanından ben sorumlu değilim. Bu işe siz bakın!’ Bütün halk şu karşılığı verdi: ‘O’nun kanının sorumluluğu bizim ve çocuklarımızın üzerinde olsun!’ Markos 15:12-15 arasında ve Luka 23:18-22’de aynı hadise benzer cümlelerle aktarılmaktadır. Bunlara ilaveten Yeni Ahit’in çeşitli kitaplarında Yahudilere yönelik aynı suçlama yer almaktadır.²⁹

Yahudilerin Hz. İsa’ya iman etmemeleri nedeniyle lanetlendikleri Yeni Ahit’te onlara yönelik bir başka olumsuz ifade olarak zikredilebilir. Yuhanna 7:49’da “Kutsal yasayı bilmeyen bu halk lanetlidir”; Romalılara Mektup 9:3’te Pavlus’un ağzından “...Kardeşlerimin, soydaşlarım olan İsraililerin yerine ben kendim lanetlenip Mesih’ten uzaklaştırılmayı dilerdim...” ifadelerinde bunu görüyoruz.

Yeni Ahit içerisinde Yahudi dini liderlerine yönelik de çeşitli eleştiriler yer almaktadır. Dinin özüne değil, şekline, biçimine önem verdikleri ile ilgili olarak Hz. İsa Yahudileri Luka 11:39-42’de şöyle eleştirmektedir: “Siz Ferisiler, bardağın ve tabağın dışını temizlersiniz, ama içiniz açgözlülük ve kötülükle doludur. Ey akılsızlar! Dışı yapanla içi yapan aynı değil mi? Siz kaplarınızın içindekini sadaka olarak verin, o zaman sizin için her şey temiz olur. Ama vay halinize, ey Ferisiler! Siz nanenin, sedefotunun ve her tür sebzenin ondalığını verirsiniz de adaleti ve Tanrı sevgisini ihmal edersiniz. Ondalık vermeyi ihmal etmeden esas bunları yerine getirmeniz gerekirdi.”³⁰

Din adamlarının halka uygulanması zor emirler buyurdıkları ve onları dini konularda bilgilendirmedikleri ile ilgili eleştiriler de yer almaktadır. Luka 11:46-47’de Hz. İsa, “Sizin de vay halinize, ey Yasa uzmanları!” dedi. “İnsanlara taşınması güç yükler yüklersiniz, kendiniz ise bu yükleri kaldırmak için parmağınızı bile kıpırdatmazsınız...” ifadesi ile Luka 11:52’de yer alan “Vay halinize, ey Yasa uzmanları! Bilgi kapısının anahtarını alıp götürdünüz. Kendiniz bu kapıdan girmediniz, girmek isteyenlere de engel oldunuz.” ifadelerini örnek olarak zikredebiliriz. Bunlara ilaveten din adamlarının kendi düzenlerini sürdürmek için Tanrı’nın sözlerini bir kenara ittikleri de ifade edilmektedir. Markos 7:9’da “... Kendi törenizi sürdürmek için Tanrı buyruğunu bir kenara itmeyi ne de güzel beceriyorsunuz!” sözleri ile Hz. İsa din adamlarını eleştirmektedir.

Yeni Ahit içinde Yahudi din adamlarına yöneltilen bir başka eleştiri ise onların fakir halkın mallarını haksız şekilde yedikleri şeklindedir. Öncesinde Yahudi din adamlarının toplum içinde kibirle dolaştıkları eleştirilerinden sonra Luka 20:47’de Hz. İsa’nın “Dul kadınların malını mülkünü sömüren, gösteriş için uzun uzun dua eden bu kişilerin cezası daha ağır olacaktır.” dediği ifade edilir.

²⁹ Bkz. Resullerin İşleri 2:23; 2:36; 3:13-15; 4:10; 13:27-28; 1. Selanikliler 2:15-16.

³⁰ Bu konuyla ilgili ayrıca bkz. Romalılara Mektup 2:21-24.

Hz. İsa'nın Yahudilere yönelttiği suçlamalardan bir tanesi de ibadethaneleri kötü amaçlarla kullandıklarıdır. Luka 19:46'da şöyle geçmektedir: "Onlara, 'Evim dua evi olacak' diye yazılmıştır. 'Ama siz onu haydut inine çevirdiniz' dedi." Bu yaklaşımın bir benzeri olarak Vahiy kitabında Yahudi ibadethanesinin adı iki defa son derece ağır bir niteleme olarak değerlendirilebilecek "şeytanın sinagogu" biçiminde kullanılmaktadır.³¹

Bütün bu eleştirilere ilaveten Yahudilerin gördüklerini, duyduklarını anlamayacak, idrak edemeyecek duruma geldikleri de ifade edilmektedir. Matta 13:13-14'te "... 'Baktıkları halde görmezler, duydukları halde duymaz ve anlamazlar.' Böylece Yeşaya'nın peygamberlik sözü onlar için gerçekleşmiş oldu: 'Duyacak duyacak, ama hiç anlamayacaksınız; bakacak bakacak, ama hiç görmeyeceksiniz!'" Ayrıca 2.Korintoslular 3:14'te de "...İsrailoğulları'nın zihinleri körelmişti..." ifadesi yer almaktadır.

Yahudilerin Tanrının gönderdiğine iman etmedikleri için artık doğru yolda olmadıkları ifadesi Yuhanna 5:38'de "O'nun sözü sizde yaşamıyor. Çünkü O'nun gönderdiği kişiye iman etmiyorsunuz." biçiminde yer almaktadır.

1.3. Kendileri Dışındakilere Yaklaşımları İle İlgili Olumsuz İfadeler

Yeni Ahit içerisinde Yahudilerin diğer insanlara yönelik çeşitli tutum ve davranışları ile ilgili eleştiriler de yer almaktadır. Bunların başında Yahudi iken Hıristiyanlığı kabul edenlere zulmettikleri, toplumdaki dışlayarak onlara herem cezası uyguladıkları ile ilgili ifadeler gelmektedir.³² Yuhanna 9:22'de, 12:42'de bu türden ifadeler yer almaktadır.³³ Yuhanna 16:2'de ise Yahudilerin böyle bir zulme teşebbüs edeceklerini Hz. İsa kendisine inananlara önceden şu sözlerle haber vermektedir: "Sizi havra dışı edecekler. Evet, öyle bir saat geliyor ki, sizi öldüren herkes Tanrı'ya hizmet ettiğini sanacak."

Havarilerin Filistin dışındaki şehirlerde inançlarını yaymak üzere Yahudiler dışındaki diğer inanç mensuplarına (gentile) yönelik faaliyetlerine dahi Yahudilerin müsamaha göstermedikleri, müdahale ettikleri ve bu faaliyetleri engellemeye çalıştıkları Yeni Ahit'te ifade edilmektedir. 1.Selanikliler ve Resullerin İşleri'nde Yahudilerin bu türden engellemelerine yönelik anlatımlar yer almaktadır.³⁴

Yahudilerin başkalarının yaşadığı acı ve zulümlerden memnun hatta mutlu olduklarına dair Yeni Ahit'te çeşitli ifadeler yer almaktadır. Resullerin İşleri 12:1-3'te bu hususta şöyle

³¹ Vahiy 2:9; 3:9.

³² Herem, Yahudilikte kişinin toplumdaki dışlanması şeklinde uygulanan dini arka planı olan sosyal bir cezadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Julius H. Greenstone, "Excommunication", *The Jewish Encyclopaedia* (USA: Ktav Publishing House, 1901), 5/285-287.

³³ Yuhanna 9:22: Çünkü yetkililer, İsa'nın Mesih olduğunu açıkça söyleyeni havra dışı etmek için aralarında sözbirliği etmişlerdi.

³⁴ 1.Selanikliler 2:15-16: Rab İsa'yı ve peygamberleri öldüren, bize de zulmeden Yahudilerdir. Öteki uluslardan olanlarla konuşmamızı ve böylece onların kurtulmasını engellemekle Tanrı'nın hoşnutsuzluğuna yol açıyor ve bütün insanlara karşı geliyorlar...

Resullerin İşleri 13:6-8: ... Baf'a geldiler. Orada büyücü ve sahte peygamber Baryeşu adında bir Yahudi'yle karşılaştılar. Baryeşu, Vali Sergius Pavlus'a yakın biriydi. Akıllı bir kişi olan vali, Barnaba'yla Saul'u çağırıp Tanrı'nın sözünü dinlemek istedi. Ne var ki Baryeşu onlara karşı koyarak valiyi iman etmekten caydırmaya çalıştı.

denmektedir: “O sırada kral Hirodes, kiliseden bazı kişilere eziyet etmeye başladı. Yuhanna’nın kardeşi Yakup’u kılıçla öldürttü. Yahudilerin bundan memnun kaldığını görünce ardından Petrus’u da yakalattı...”

Yahudilerin insanları bölgelere göre kategorize ettikleri ve eleştirdikleri ile ilgili ifadeler de bulunmaktadır. Hz. İsa’yı dinledikten sonra yargılamak gerektiğini söyleyen bir yahudiye topluluğun çıkışarak onu ait olduğu şehirden hareketle aşağılayarak susturdıkları Yuhanna 7:52-53’te şöyle yer almaktadır: “Ona, ‘Yoksa sen de mi Celile’densin?’ diye karşılık verdiler. ‘Araştır, bak, Celile’den peygamber çıkmaz.’ Bundan sonra herkes evine gitti.”

Yahudilerin belli inanç gruplarını aşağıladıkları ve onlarla hiç muhatap olmayıp konuşmadıkları Yeni Ahit içerisindeki bazı ifadelerde görülmektedir. Yuhanna 4:7-9’da şöyle geçmektedir: “Samiriyeli bir kadın su çekmeye geldi. İsa ona, ‘Bana su ver, içeyim’ dedi... Samiriyeli kadın, ‘Sen Yahudi’sin, bense Samiriyeli bir kadınıym’ dedi, ‘Nasıl olur da benden su istersin?’ Çünkü Yahudiler’in Samiriyeliler’le ilişkileri yoktur.”

Yeni Ahit içerisinde Yahudilerin diğer milletlere yönelik olumsuz tutum ve davranışları bağlamında değerlendirilebilecek bir diğer husus ise onların kendi çıkarları uğruna diğer insanları kullandıkları, manipüle ettiklerini gösteren ifadelerdir. Örneğin Pavlus’un faaliyetlerini engellemek için Resullerin İşleri 17:5’te yer alan “Yahudiler bunu kıskandı. Çarşı pazardan topladıkları bazı kötü insanlardan bir kalabalık oluşturup kentte kargaşalık çıkarttılar.” cümleleriyle Resullerin İşleri 14:2’deki “...Yahudiler, öteki uluslardan olanları kardeşlere karşı kışkırtarak zihinlerini bulandırdılar.” cümlelerini zikredebiliriz.

1.4 Yeni Ahitteki Olumsuz İfadelerle İlgili Değerlendirmeler

Yukarıda görüldüğü üzere Yeni Ahit’te Yahudilerle ilgili pek çok olumsuz ifade yer almaktadır. Şüphesiz ki bu metinlerin oluşturulduğu şartlar ve oluşturulma gayelerini bilmek bize metinlerde yer alan ifadelerle ilgili daha makul değerlendirme yapma imkânı sağlayacaktır. Buna göre Hıristiyanlığın tarihi gelişimi ile İncillerin ortaya çıkış zamanları bir arada değerlendirildiğinde, aslında Yahudi kimliğine sahip bir şahsiyet etrafında oluşmaya başlayan dini bir hareketin giderek Yahudi kimliğinden sıyrılması, buna bağlı olarak da Yahudilere yönelik söylemin şekillenmesinden bahsetmemiz mümkün olacaktır. Buna bir de Hıristiyanlığın kendi bağımsız teolojisini oluşturma serüvenini de dahil ettiğimizde Yeni Ahit boyunca Yahudilere yönelik genel eleştirel tutum daha anlaşılır bir hal alacaktır.

Öncelikle İncillerin pek çok fonksiyon ifa etmek için yazıldığı dikkate alınmalıdır. Bu fonksiyonlar bir yönüyle Yahudiliğe yönelik eleştiri ve itirazların da ana başlıklarını oluşturmaktadır. Hz. İsa’nın hayatı, Yahudi tarihinde Hz. İsa’yı konumlandırma, ona inanmanın önemi, inananların üstünlüğü ve inananların kötülüğü, yeni din için taraftar toplama çabası, Yahudilikten ayrı yeni teolojik inanç konuları ve bunları hem Yahudi kutsal kitabı hem de Hz. İsa’nın sözleri ve yaşamı ile ortaya koyma çabası, yeni inanca yönelik eleştirilere cevaplar, İsa’nın ölümü ile oluşan kaotik durumu siyasi konjonktüre uygun yorumlama, yeni inanç mensuplarına yönelen baskı ve şiddet eylemlerini önlemeye çalışma

bu kapsamda sayılabilir. Bütün bu başlıkların Yahudilerle bir şekilde irtibatı olduğu düşünüldüğünde İncillerdeki onlara yönelik olumsuz ifadelerin fazlalığı daha anlaşılır olacaktır.

İncillerin Hz. İsa'nın hayatını odağa almak suretiyle onun hikayesini anlatmaktan daha ziyade, içinde yaşadıkları Hıristiyan topluluğun teoloji ve inançlarını Hz. İsa'nın yaşam hikayesi içerisine yerleştirerek ya da onun hayatından tercih ettikleri unsurları yazarak kendi görüşlerine dayanak kılma çabası içerisinde oldukları, Hz. İsa'nın Vali Pilatus'un huzuruna çıkarıldığı sahnenin anlatımlarına bakıldığında net olarak görülecektir.³⁵ Bir başka örnek de Yuhanna 11:51 ve 18:14'te Başkâhin Kayafa'nın tüm halkın zarar görmesinden bir kişinin bütün halk için kurban olarak ölmesinin daha iyi olacağını söylemesidir.³⁶ Aslında bu sözler Hz. İsa'nın çarmıhta tüm insanlık için kurban olmasına yönelik bir mesaj da ihtiva etmektedir. Bu konuda bir başka örnek olarak Şabat yasaklarına riayet ile ilgili İncillerde yedi ayrı yerde³⁷ Hz. İsa'nın yasayı çiğnediği belirtilmekte ve Şabat yasaklarını çiğnemeyi alışkanlık haline getirmiş bir profil sergilemektedir.³⁸ Bu durum zamanla yasanın gereksizliği ve şeriatın ortadan kaldırılması görüşleri açısından düşünüldüğünde önem arz etmektedir. Çünkü İncillerde şeriatı iptale değil de ikmale geldiğini, şeriatın bir harfinin dahi kaybolmayacağını (Matta 5:17-18) söyleyen bir kişinin, Yahudiliğin alamet-i fârikası olan Şabat yasaklarını sürekli çiğnemesi tezat teşkil etse de anlatıda bunlara yer verilmiştir.³⁹

İncillere baktığımızda Yahudilerin neredeyse tüm gruplarına yönelik suçlamaların ve olumsuz ifadelerin kullanıldığı, yönetici, din adamı ya da sıradan halk ayırımı yapılmadığını kolaylıkla ifade edebiliriz. Örneğin genel bir kavram olan "Yahudi" ifadesinin bazen Mabet görevlileri, yazıcılar, Ferisiler, Sanhedrin heyeti, bazen de halk için kullanıldığı görülecektir.⁴⁰ Bu durumdan hareketle yapılan iki farklı yorum dikkat çekmektedir. İlki Hıristiyanlık tarihi boyunca kendini gösteren Yahudi karşıtlığının Yeni Ahit'e dayanan Hıristiyan teolojisinin bir

³⁵ Matta (27:11-14) ve Markos (15:2-5) İncillerinde Hz. İsa'nın sorulara sadece iki kelime ile cevap verip sessiz kaldığı ifade edilirken Yuhanna İncilinde (18:35-38) Hz. İsa ile vali arasında uzunca bir diyalog geçmektedir.

³⁶ Örnekler için bkz. Markos 2:23-24; 7:19.

³⁷ Yuhanna 5:18, (Matta 12:1-8, Markos 2:23-28, Luka 6:1-5), (Matta 12:9-14, Markos 3:1-6, Luka 6:6-11), Luka 13:10-17, Luka 14:1-6, Yuhanna 7:19-24, Yuhanna 9:1-41.

³⁸ Paula Fredriksen, "The Birth of Christianity and the Origins of Christian Anti-Judaism", *Jesus, Judaism & Christian Anti-Judaism*, ed. Adele Reinhartz - Paula Fredriksen (Luisville and London: Westminster John Knox Press, 2002), 10; Ayrıca bkz. Smith, "The Jew. Elements in the Gospels", 90-92; Kim Papaioannou, "John 5:18: Jesus and Sabbath Law A Fresh Look at a Challenging Text", *Journal of the Adventist Theological Society* 20/1-2 (2009), 244-245.

³⁹ Bu yorumların aksine Yahudilerle Hıristiyanların birbirinden kesin çizgilerle ayrışma sürecinin uzun zaman aldığı, iki grubun Roma İmparatorluğunun büyük şehirlerinde yan yana yaşamaları üçüncü yüzyılın başlarına kadar devam ettiği ve kesin ayrılık sürecinin Hıristiyanlığın serbestiyet ve sonrasında devlet dini otoritesini kazandığı 4.yy'da gerçekleştiği de söylenmiştir. Phyllis Goldstein, *A Convenient Hatred: The History of Antisemitism* (Brookline: MA : Facing History and Ourselves, 2012), 31-32; Smith, "The Jew. Elements in the Gospels", 91; Anderson, "Anti-Semitism and Rel. Violence...", 11.

⁴⁰ Ancak bu grupları doğrudan Hz. İsa'nın bizzat muhalifleri değil de incillerin yazıldığı dönem ve topluluklardaki muhaliflerin Hz. İsa'nın hayatına yerleştirilmesi olarak görmek de mümkündür. Ayrıntılı bilgi için bkz. John G. Gager, *The Origins of Anti-Semitism* (New York and Oxford: Oxford University Press, 1985), 259-260.

sonucu olduğudur.⁴¹ İkincisi ise bu ifadelerin zahirinde Yahudi karşıtlığının bulunması, İncillerin doğrudan bu niyetle yazıldığı anlamına gelmeyeceği, İncil yazarlarının temel amacının Yahudilere Hz. İsa'nın beklenen mesih olduğunu kabul ettirmek olduğudur.⁴²

İncillerde Hz. İsa döneminde birbiri ile hiç anlaşamayan, sürekli mücadele içinde olan farklı Yahudi gruplarının Hz. İsa karşıtlığında bir araya gelerek yekpare bir cephe oluşturdukları ifade edilmiştir. Buna bağlı olarak ilk üç İncil bu grupların isimlerine değinmeyi belli durumlarda tercih etmiş, Yuhanna ise bu yolu tercih etmemiştir.⁴³ Ancak İncil metinleri incelendiğinde aslında farklı grupların Hz. İsa ile ilgili tutumlarında farklı davranış biçimleri geliştirdikleri de görülebilir. Örneğin Matta 22:15-22'de Herodcular'ın tamamen siyasi bir manevra yaparak Sezar'a vergi verme konusunu gündeme getirdiklerini, Matta 22:23-33'te Sadukîlerin ölümden sonra dirilişe inanmamaları ile ilgili görüşlerinden hareketle İsa'ya sorular sorduklarını, Matta 22:34-40'ta ise Ferisîlerin şeriatın yorumu ile alakalı soru sorduklarını; aslında Hz. İsa karşıtlığı paydasında buluşmuş olsalar da her grubun kendi özelliklerine uygun şekilde bu karşıtlığı sergileme yoluna gittiğini söyleyebiliriz.

İncillerle ilgili bu değerlendirmelerden sonra Hıristiyan kutsal metinlerinde Yahudilere yönelik eleştirilerin analizine geçeceğiz. Bu bağlamda tarih boyunca Matta ve Yuhanna İncili üzerinde daha fazla durulmuştur. Zaten Markos İncili dört incilin en kısası, Matta ve Luka'nın da kaynakları arasındadır. Ayrıca Matta İncilinde Yahudilik karşıtı ifadelerin Luka İnciline nazaran daha yumuşak olduğu, Yuhanna İnciline göre ise daha sert olduğu belirtilmiştir.⁴⁴ Bu sebeple biz de dikkatimizi daha çok bu iki incile yoğunlaştıracacağız.

Matta İncilinin kim ya da hangi dini cemaat arasında ortaya çıktığı konusunda farklı görüşler vardır. Birinci görüşte, üslup ve ifadelerinden hareketle Yahudilere yönelik dışardan, ötekini kasteden bir tarzda değil de Yahudilerle bir arada olan Yahudi-Hıristiyan bir cemaatin ürünü olduğu, yani bir yönüyle iç mücadeleyi yansıttığı, Yahudilerle daha çok inanç odaklı bir tartışma içerisinde yeni inanç mensuplarının dini yaklaşım ve uygulamalarla ilgili Yahudilerden ayrışma sürecine zemin oluşturmak için Yahudilere yöneltilen suçlamalarda bu boyutun ön planda olduğu belirtilmiştir.⁴⁵ Matta'nın aslında bir grup Yahudinin dini anlayış ve tutumlarına itiraz ettiği ve bunların yanlışlarının Kudüs'ün ve mabedin sonunu hazırladığını ifade ettiği belirtilmiştir.⁴⁶ Hatta Yahudi toplumu ile yakın ilişkide olduğu kabul

⁴¹ Perry - Schweitzer, *Antisemitism*, 259-260.

⁴² Hamm, "Are the Gospel Passion Acc. Anti-Jew?", 4; Ayrıca bkz. James H. Charlesworth, "Exploring Opportunities for Rethinking Relations among Jews and Christians", *Jews and Christians, Exploring the Past, Present and Future*, ed. James H. Charlesworth (New York: The Crossroad Publishing Company, 1990), 52.

⁴³ Jack Dean Kingsbury, "The Developing Conflict between Jesus and the Jewish Leaders in Matthew's Gospel: A Literary-Critical Study", *The Catholic Biblical Quarterly* 49/1 (Ocak 1987), 58.

⁴⁴ Christopher J. Probst, "Anti-Judaism and the Gospel of John", *IIIM Magazine Online* IV/29 (2002), 3-4.

⁴⁵ Francois Viljoen, "Matthew, the church and anti-Semitism", *Verbum et Ecclesia* JRG 28(2) (2007), 700; Linda Joanne Lubin, *Anti-Judaism in the Gospel of St. Matthew* (Wilfrid Laurier University, Master Of Art Degree, 1981), 1-6.

⁴⁶ Runesson, "Rethinking Early Jewish-Christian Relations...", 116; Bu konu hakkında ayrıntılı bilgi için ve alternatif görüşler için bkz. Carson, "The Jewish Leaders in Matthew's Gospel", 161-162; Ayrıca bkz. Lubin, *Anti-Judaism in the Gospel of Matthew*, 12; Runesson, "Rethinking Early Jewish-Christian Relations...", 103-104.

edilen Matta İncilinin Eski Ahit içerisinde peygamberlerin çevrelerindeki insanlara karşı kullandıkları suçlayıcı üsluplarını örnek alarak Hz. İsa karşıtlarına yönelik olarak kullanmış olabileceği ifade edilmiştir.⁴⁷ Matta İncilinin yazarı ile ilgili ikinci görüş ise bu incilin bir Yahudinin değil de gentilenin kaleminden çıktığı şeklindedir.⁴⁸ Matta İncili 4:23, 12:9 ve 13:54'te yer alan “onların sinagogu” ya da “sizin sinagogunuz” ifadeleri sanki dışardan bir bakışı yansıtmaktadır.⁴⁹ Genelde birinci görüş kabul görmektedir. Ancak bütün bu değerlendirmeler bir tarafa Matta İncilinde önemli miktarda Yahudilik karşıtı ifadenin yer aldığı bir gerçektir. Bu boyutuyla Matta İncili Hıristiyan anti-semitizmine kaynaklık etmekle itham edilmiştir.⁵⁰

Matta İncili ve diğer İncillerde Yahudilere yönelik en ağır suçlama onların “Tanrı katili” olduğudur. Hıristiyanlar Hz. İsa’yı “Tanrı” olarak kabul ettiklerinden dolayı onun çarmıha gerilmesi suretiyle can vermesini sağlayan Yahudiler de “Tanrı katili” olmaktadır. Matta 27:25'te “Bütün halk şu karşılığı verdi: Onun kanının sorumluluğu bizim ve çocuklarımızın üzerine olsun.” ifadesi ile tüm Yahudiler Hz. İsa'nın çarmıha gerilmesinin sorumlusu olarak gösterilmektedir. Bu anlatı benzer ifadelerle dört incilde de yer almaktadır.⁵¹ Yahudilerin “tanrı katili” yaftası ile yaftalanarak lanetlenmeleri, Hıristiyan dünyada tarih boyunca çeşitli şiddet olaylarına maruz kalmalarına, İncillerdeki bu ifadeler de Hıristiyan anti-semitizminin en önemli dini kaynakları arasında gösterilmesine neden olmuştur. Hıristiyan dünyada tüm Yahudilerin tanrı katili olarak değerlendirilmelerine yönelik söylem değişimi yaklaşık iki bin yıl sonra, 1965 yılında Papalık tarafından yayınlanan *Nostra Aetate* adlı doküman ile ortaya çıkmıştır.⁵²

İncillerdeki Hz. İsa'nın yargılanarak çarmıha gerilmesi anlatısının içerisinde Yahudilere yönelik farklı imalar yatmaktadır. Özellikle Vali Pilatus'un Yahudileri Barabbas isimli haydut ile Hz. İsa'nın arasında serbest bırakmak için bir seçim yaptırması ve Barabbas'ı seçmeleri aslında onların şeytanın, kötülüğün ve günahın tarafında yer aldıklarının ve dolayısıyla kendilerine yöneltilen suçlamaları hak ettiklerinin farklı bir şekilde ifade edilmesi olarak görülebilir.⁵³ Ayrıca Hz. İsa'nın çarmıha gerilmesinin sorumluluğunu Yahudilerin üzerine almaları ifadeleri, İncillerin Mabedin yıkılması sonrası yazıldığı dikkate alındığında, bunun Yahudilerin hayatında büyük felaketlere neden olduğuna dair yorumlarda bulunma çabası olarak görülebilir. Çünkü Mabedin yıkılmasının ilahi bir cezalandırma olduğu şeklindeki

⁴⁷ Viljoen, “Matthew, the church and anti-Semitism”, 706-707.

⁴⁸ Lubin, *Anti-Judaism in the Gospel of Matthew*, 4, 11-12; Bu konudaki tartışmalar için ayrıca bkz. Runesson, “Rethinking Early Jewish-Christian Relations...”, 99-100.

⁴⁹ Bu ifadelerin aslında her dini grubun kendine özgü sinagogları olduğu şeklinde farklı yorumlar da yapılmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Runesson, “Rethinking Early Jewish-Christian Relations...”, 121-125.

⁵⁰ Viljoen, “Matthew, the church and anti-Semitism”, 699; Lubin, *Anti-Judaism in the Gospel of Matthew*, 98-101; Matta İncili'nde Yahudi liderlere yönelik yaklaşımla ilgili değerlendirmeler için ayrıca bkz. Carson, “The Jewish Leaders in Matthew's Gospel”, 161-174.

⁵¹ Markos 15:13-14'te Hz. İsa'nın çarmıha gerilmesini isteyenler halk yerine “Başkahinler” olarak ifade edilmektedir. Luka 23:13 ve 21'de ise Başkahnlar, yöneticiler ve halkın Hz. İsa'nın çarmıha gerilmesini istediği belirtilmektedir. Yuhanna 19:6'da ise Başkahnlar ve görevlilerin bu istekte bulunduğu yer almaktadır.

⁵² Vatikan, “Nostra Aetate” (Erişim 11 Ekim 2020).

⁵³ Perry - Schweitzer, *Antisemitism*, 36.

anlayış sadece Matta'ya mahsus da değildir.⁵⁴ Luka 19:41-44'e ve 21:23-24'e göre Hz. İsa'yı kabul etmemenin Kudüs ve Yahudilere bedeli ağır olacaktır. Buna göre Kudüs muhasara edilerek taş üstünde taş bırakılmayacak şekilde yıkılıp düşman çizmeleri altında ezilirken Yahudiler de yerlere çalınacak, gazaba uğrayacak, kılıçtan geçirilecek ve diğer ulusların arasına sürgüne gönderilecektir. İnciller dışında Josephus gibi tarih, 4. Ezra ve 2. Baruh gibi dini metinlerde de bu yaklaşım görülmektedir.⁵⁵

Hz. İsa'dan farklı olarak tarihin çeşitli dönemlerinde Yahudilerin bazı peygamberleri öldürdükleri Matta İncili başta olmak üzere Yeni Ahit içerisinde çeşitli yerlerde ifade edilmiştir.⁵⁶ Ancak bu suçlamanın çok ötesinde, Habil'den başlayarak tüm iyi kişilerin ölümünün hesabının Yahudilerin sorumlusu oldukları ifadesi son derece dikkat çekicidir. Matta 23:35-36'da, "Böylelikle, doğru kişi olan Habil'in kanından, tapınakla sunak arasında öldürdüğünüz Bereky'a oğlu Zekeriya'nın kanına kadar, yeryüzünde akıtılan her doğru kişinin kanından sorumlu tutulacaksınız..." denmektedir. Aynı suçlama Luka 11:50-51'de yukarıdaki ifadeye benzer şekilde yer almakta, dünyanın kuruluşundan itibaren akıtılan bütün peygamberlerin kanının sorumluluğu Yahudilere yüklenmektedir. Aslında bu ifadeler bir taraftan Hıristiyanlıktaki "Asli günah" anlayışının bir şekilde farklı kılıklar altında uygulanması olarak görülebilir. Nasıl ki Hz. Âdem ve Hz. Havva'yı tüm insanlığın günahkâr olarak doğmasının sorumlusu olarak görüyorlarsa benzer şekilde tüm Yahudileri -aslında işlemedikleri- geçmişte ve gelecekteki pek çok cinayetten sorumlu tutmaktadırlar.

Matta İncilinde ayrıca Yahudilere yönelik "ikiyüzlülük" ithamı 13 defa, şeriata uymayıp kötülük yaptıkları üç yerde geçmektedir. En az dört yerde de benzetmeler yoluyla Yahudilerin dışlanması ve eleştirilmesi söz konusudur. Sadece 23. Bab içerisinde Yahudi cemaatinin ileri gelenlerine yönelik, kalabalık bir topluluk önünde kullanılan eleştiri ve tahkir ifadeleri aslında muhataba yönelik hissedilen öfkenin şiddetini ve bu İncildeki Yahudi karşıtlığının yoğunluğunu ifade etmeye kâfi gelecektir.⁵⁷

Luka İnciline özgü en temel söylem Yahudi halkının seçilmişliği, tanrı ile yapmış oldukları ahdin geçerliliğini yitirdiği ve Yahudilerin yerine İsa'ya inananların tanrının seçilmiş halkı konumuna yükseldiğidir.⁵⁸ Bu konu Pavlus'un mektupları ve diğer İncillerde de vurgulanmaktadır. Matta 21:43'te İsa "Tanrı'nın Egemenliği sizden alınacak...", 23:38'de "...Eviniz ıssız bırakılacak." ifadeleri ile mektuplarda yer alan "Yahudi Grek ayrımı yoktur, aynı Rab hepsinin Rabbidir. Kendisini çağırانların tümüne eli açıktır."⁵⁹, "Artık ne Yahudi ne Grek, ne köle ne özgür, ne erkek ne dişi ayrımı var. Hepiniz Mesih İsa'da birsiniz. Eğer Mesih'e aitseniz, İbrahim'in soyundansınız, vaade göre de mirasçısınız."⁶⁰ gibi cümleler

⁵⁴ Jon A. Weatherly, "The Jews in Luke-Acts", *Tyndale Bulletin* 40.1 (1989), 114, 116.

⁵⁵ Viljoen, "Matthew, the church and anti-Semitism", 703, 709.

⁵⁶ Özellikle Matta 23. Bab içerisinde çeşitli cümlelerde bu konuda suçlamalar yer almaktadır.

⁵⁷ Shirley Jackson Case, "The Origin and Purpose of the Gospel of Matthew", *The Biblical World* XXXIV/6 (Aralık 1909), 391, 400.

⁵⁸ Elaine Pagels, *The Origin of Satan* (New York: Random House, 1995), 89-91.

⁵⁹ Romalılar 10:12.

⁶⁰ Galatyalılar 3:28-29.

Yahudilerin seçilmişliği düşüncesine yönelik doğrudan bir meydan okuma olarak görülebilir. Bu yönüyle Yeni Ahit, Tanrının seçilmiş kavmi yerine Hz. İsa'ya iman eden herkesin kurtuluşa erebileceğini ve Hz. İbrahim'in soyundan olmanın ırksal değil de imana bağlı bir durum ile olduğunu vurgulayarak seçilmişliği Hıristiyan cemaatine (kiliseye) verme çabasıdır.⁶¹

Yahudi karşıtlığı açısından Yeni Ahit'teki en tartışmalı bölümlerden birisi Yuhanna İncilidir. Bu konudaki görüşleri genel olarak üç grupta toplayabiliriz. İlk grupta Yuhanna İncilinin kesinlikle anti-semitik karakterde olduğunu iddia edenler yer almaktadır. İkinci gruptakiler ise bu iddianın tersini ileri sürerek, aslında burada kastedilenin toplumun Hz. İsa karşıtı lider kesimi olduğu, halka yönelik herhangi bir karşıtlık durumunun söz konusu olmadığını söylerler. Üçüncü gruptakiler ise anti-semitizm'den değil de anti-judaizm'den söz etmenin daha doğru olacağını, bu sebeple Yuhanna İncilinin Yahudi karşıtı değil, Yahudiliğin özel bir yorumunun karşıtı olduğunu ileri sürerler.⁶² Ancak bu genel yaklaşımların dışında farklı görüşler ileri sürenler de bulunmaktadır. Mesela bu incilin Yuhanna'nın kristolojik anlayışını benimsemeyen Hıristiyan gruplara karşı polemik maksadıyla yazıldığı; Yuhanna'nın görüşlerini, yaklaşık altmış yıl önce yaşamış Hz. İsa'nın ağzından muhaliflerine karşı kurgusal bir şekilde söyletme yoluna gittiği ifade edilmiştir.⁶³

Anti-semitizm eleştirilerinden kurtulmak için Yuhanna İncilinde Yahudilere yönelik ifadeleri izah çabası söz konusu olsa da⁶⁴ İncillerde tüm Yahudilere yönelik suçlamalar söz konusudur. Eleştirilerin yoğunlaştığı Kohenler ve Ferisiler cemaatin lideri konumundaydı. Mabet yönetimi kohanlerin uhdesinde olup Sanhedrin denilen dini mahkeme üyeleri arasında Ferisiler de yer alıyordu. Bu yönüyle Mabet ve Sanhedrin yönetimi demek bir açıdan zaten tüm cemaat demektir. Başkohen Yahudi toplumunda büyük saygı görüyordu. Örneğin onu gören bir Yahudi, Başkohen uzaklaşınca kadar ayakta saygıyla beklemek zorundaydı.⁶⁵ Yahudi toplumunun en kutsal kişisi kabul edilen Başkohen'e yönelik suçlama doğal olarak tüm cemaate yönelik görülebilir. Ayrıca Resullerin İşleri 3:17'deki "Şimdi ey kardeşler, yöneticileriniz gibi sizin de bilgisizlikten ötürü böyle davrandığınızı biliyorum." ifadeleri suçlamanın halka da yapıldığını çağrıştırmaktadır.

Yuhanna İncilinde Hz. İsa'nın Yahudiliği hakkında herhangi bir vurgu yoktur. Böyle bir söyleme ihtiyaç duyulmamıştır. Bu bağlamda 7:19, 8:17 ve 10:34'teki "yasanız" ifadesi, 7:22'deki "sünnetiniz" ifadesi, 8:56'da Hz. İbrahim için "atanız İbrahim" ifadesi, 6:49'da da "atalarınız" ifadelerinden Hz. İsa'nın kendisini bir Yahudi olarak ifade etmekten imtina ettiğini düşündürmektedir. Ayrıca Hz. İsa'nın Yahudi olarak tavsif edildiği iki yerde de (4:9

⁶¹ Perry - Schweitzer, *Antisemitism*, 38.

⁶² Her grubun temsilcileri ile ilgili örnekler için bkz. Culpepper, "The Gospel of John and the Jews", 283-284.

⁶³ De Jonge, "Anti-Jud. and the Fourth Gospel", 121-122.

⁶⁴ Eleştirilerin Yahudi ırkına değil din anlayışına olduğu ya da dini otoritelerin hedef alındığı, Hıristiyanlara zulmeden Roma topraklarındaki farklı cemaatlerin hedef alındığı, Hz. İsa ve ilk inananların da yahudi kökenli olduklarından dolayı yahudilerin eleştirilmiş olamayacağı gibi yorumlar için bkz. Anderson, "Anti-Semitism and Rel. Violence...", 5-7.

⁶⁵ Bikkurim 3:3, *Kudüs Talmudu* (Erişim 20 Ekim 2020).

ve 18:35) Yahuda bölgesinden bir kişi anlamında coğrafi aidiyet kastedilmektedir. Kısaca bu incildeki tüm çaba Yahudilikten farklı yeni bir teolojinin ortaya konmasıdır.⁶⁶

Yuhanna İncilindeki belli ifadeler Yahudi-Hıristiyan ilişkilerinin tarihi seyrinde önemli rol oynamıştır. 8:31-45'teki anlatıda kölelik-özgürlük bağlamında başlayan ve Hz. İsa'nın kendisinin "Tanrı oğlu" olduğu ile ilgili ifadelerine Yahudilerin karşı çıkması ile oluşan tartışma ortamında Hz. İsa'nın Yahudilere ağır suçlamalarda bulunduğu ve onların İblisten geldiğini ifade ettiği görülmektedir.⁶⁷ Sırf bu ifadelerin bile Yahudilere yönelik anti-semitik bir yaklaşımın göstergesi olduğu değerlendirilmeleri yapılagelmıştır.⁶⁸

Aslında miladi 1.yy'da "Tanrı oğlu" ifadesi Yahudilerin hiç bilmedikleri ya da duymadıkları bir kavram değildi. Çünkü Mezmurlar 2:7'de ve Hoşea 11:1'de bu kavram kullanılmaktaydı.⁶⁹ Ancak bu kullanım mecazi bir ifade olarak görülüyordu. Özellikle gentile Hıristiyanlığının gelişimi ile birlikte bu ifadelerin, Yahudilerin anladığından çok farklı şekilde, gerçek anlamıyla yorumlanması ve Hıristiyanlığın teolojisinin bu doğrultuda oluşmaya başlamasıyla Hz. İsa "Tanrı'nın Oğlu" olarak değerlendirilmiş, Yuhanna İncilinde bu teolojiye itiraz edeceklerin kökenleri İblis'e dayandırılarak tartışmaların önü alınmaya çalışılmıştır. Ancak bu yeni söylemle Yahudiler "Mesih katili" olmaktan "Tanrı katili" olmaya terfi etmiş, Hıristiyanlar arasında Yahudilere yönelik duyulan nefret hissi de her geçen gün artmıştır.

İncillerdeki bu eleştirilerin yanı sıra Yeni Ahit boyunca Yahudilere yönelik hakaret olarak görülebilecek başka ifadeler de yer almaktadır. Filipililer 3:2-3'te "köpek" ve "sünnet bağınazları"; Titus 1:13-14'te "Yahudi masalları" ifadeleri örnek olarak zikredilebilir.

İncillerde sadece doğrudan ifadelerle değil, bazı benzetme ya da kıssaların – Mesela Matta 21, 22, 24, 25. Bablar, Luka 19. Bab'daki- Yahudilere yönelik polemik maksadıyla anlatıldığı, oralardaki olumsuz imaların Yahudilere yönelik olduğu değerlendirmeleri yapılmıştır. Benzetmelerin siyak-sibakı ve üslubu bu iddiayı güçlendirmektedir.⁷⁰

İncillerde Pontus Pilatus'un Hz. İsa'nın cezalandırılması konusunda isteksiz davranması ve çarımh hadisesinde suçsuz çıkarılmaya çalışılması, Yahudi karşıtlığının ve İncillerin belli gayelerle yazıldığı en iyi görüldüğü yerlerdendir. Philo ve Josephus gibi dönemin Yahudi yazarlarının yansıttığı gaddar, ölüm cezasını kolayca veren, inanç konusunda Yahudilere düşmanca davranan Pontus Pilatus imajı İncillerdeki ile uyuşmamaktadır.⁷¹ İncillerde Pontus Pilatus'a Hz. İsa'nın yargılanmasında suçsuzluğunun söylenmesi ve

⁶⁶ Smith, "The Jew. Elements in the Gospels", 92; Bratcher, "The Jews' in the Gospel of John", 402.

⁶⁷ Yuhanna 8:44-45: Siz babanız İblistenisiniz ve babanızın arzularını yerine getirmek istiyorsunuz. O başlangıçtan beri katildi. Gerçeğe bağlı kalmadı. Çünkü onda gerçek yoktur. Yalan söylemesi doğaldır. Çünkü o yalancıdır ve yalanın babasıdır. Ama ben gerçeği söylüyorum. İşte bunun için bana iman etmiyorsunuz.

⁶⁸ İfadelerin problemlili yapısından kurtulmak için bu kısmın İsa tarafından söylenmediğini iddia ederek problemi çözmeye çabasında olanlar için bkz. Probst, "Anti-Judaism and the Gospel of John", 3, 12-13.

⁶⁹ Mezmurlar 2:7: "RAB'bin bildirisini ilan edeceğim: Bana, 'Sen benim oğlumsun' dedi, 'Bugün ben sana baba oldum.' Hoşea 11:1: "Çocukluğunda sevdim İsrail'i, Oğlumun Mısır'dan çağırdım."

⁷⁰ Daniel J. Harrington, "Polemical Parables in Matthew 24-25", *Union Seminary Quarterly Review* 44/3-4 (1991), 288, 292-293.

⁷¹ Pagels, *The Origin of Satan*, 30.

çarmıha gerilmesinde onun temize çıkarılması, aslında Roma Devletinde görülmeye başlanan Hıristiyan zulümleri ile ilgili, hem devlet yetkililerine Hıristiyanların Roma için tehlikeli kimseler olmadıkları izlenimi vermek hem de Roma yönetimine karşı dikkatli bir dil kullanıp tüm suçlamaları Yahudilere yönelttiklerini göstermektedir.⁷² Pilatus'a yönelik bu olumlu yaklaşım çok farklı noktalara taşınmıştır. Kıpti Kilisesi onu aziz olarak tavsif ederek 25 Haziran günü, Grek Ortodoks Kilisesi ise eşini Azize Claudia Procula adıyla 27 Ekim günü anmaktadır.⁷³

İncillerdeki Yahudi karşıtlığının ilk dönem Hıristiyanların dünyanın sonunun çok yakın olduğu, Hz. İsa'nın her an gelebileceği beklentisi ile de yakın ilişkisi vardır. Bunların dünyayı, bir tarafta tanrı ve onun tarafında olan iyi güçlerin, karşısında ise bu iyi güçlerle rekabet halinde olan şeytan ve taraftarlarından oluşan kötü güçlerin mücadele ettiği iki kutuplu değerlendirmeleri, Hz. İsa ve taraftarlarına karşı olanların şeytan ve onun ekibi şeklinde ifade edilmesini doğurmuştur. Yakın eskatolojik beklenti Yahudilerle Hıristiyanların ayrışmasında önemli rol oynamış, M.S. 66'da Roma yönetimine karşı başlayan ve 70 yılında Mabedin yıkımı ile sonuçlanan Yahudi ayaklanmasında Hıristiyanların Yahudilerin yanında mücadeleye girişmemelerini doğurmuş, bu durum bir taraftan iki inanç grubunun ayrışmasını, diğer taraftan aralarında ortaya çıkan mücadele ve münakaşanın yeni kaleme alınmaya başlayan İncillerde Yahudilere yönelik nefret dili, demonizasyon olarak kendine yer bulmasını sağlamıştır.⁷⁴

Hıristiyanlar arasında Yahudi karşıtlığı ve iki grubun mücadelesi Roma İmparatorluğunun pek çok şehrinde yaşanmıştır.⁷⁵ Pavlus'un mektuplarında bu durum açıkça görülmektedir. Bu mektuplar ve ikinci yüzyılın başından itibaren Hıristiyanlığın teolojisinin oluşturulmasıyla ayrışmanın daha belirginleştiği söylenebilir.⁷⁶ Bu sürecin geldiği noktayı en iyi göreceğimiz yer ikinci yüzyılda yaşamış olan Marcion'un görüşleridir.⁷⁷ Marcion ile birlikte, Yuhanna'nın tamamen dışardan bir bakışla Yahudi gelenek ve bayramlarını anlatış tarzı ondan yaklaşık elli yıl sonra Hıristiyanlığın içerisindeki tüm Yahudi unsurların temizlenmesi düşüncesine kadar gelmiş; bu düşünce tarih boyunca bir şekilde modern döneme kadar varlığını sürdürmüştür.⁷⁸ Yeni Ahit'in açtığı Yahudi karşıtı yolda daha sonraki yüzyıllarda

⁷² Örneğin Matta İncili Neron dönemindeki zulüm ortamında Yahudileri çarmıh hadisesinin asıl faili olarak göstererek kendilerini kurtarma çabasını yansıtmaktadır. Benzer gerekçe ile Luka İncilinde Pilatus'a üç kez Hz. İsa'nın suçsuzluğu ifade ettirilmekte; hatta çarmıhta görevli Roma askeri yüzbaşıya bile Hz. İsa'nın doğru biri olduğu söylenilmektedir (Luka 23:4, 14, 22, 47). Goldstein, *A Convenient Hatred: The History of Antisemitism*, 28-29.

⁷³ Perry - Schweitzer, *Antisemitism*, 34.

⁷⁴ İsa sonrası dönemde takipçileri arasında yoğun eskatolojik beklentilerle ilgili bilgi için bkz. Pagels, *The Origin of Satan*, 9-12.; Ayrıca bkz. Goldstein, *A Convenient Hatred: The History of Antisemitism*, 24-25.

⁷⁵ Gager, *The Origins of Anti-Semitism*, 114.

⁷⁶ Fredriksen, "The Birth of Christianity...", 28-29.

⁷⁷ Marcion ve taraftarlarının yahudilere yönelik tutumları için bkz. Stephen G. Wilson, "Marcion and the Jews", *Anti-Judaism in Early Christianity*, ed. Stephen G. Wilson (Canada: Wilfrid Laurier Univ. Press, 1986), 45-58.

⁷⁸ Bu konuda geniş bilgi için bkz. Susannah Heschel, *The Aryan Jesus, Christian Theologians and the Bible in Nazi Germany* (Princeton and Oxford: Princeton University Press, 2008).

Justin, Tertullian, Cyril, Chrysostom, Ignatius, Augustine gibi kilise babaları ilerlemişlerdir.⁷⁹ 4. yüzyıla gelindiğinde Yahudi sinagogları tiyatro ya da genelev olarak ifade ediliyor, Yahudiliğe ait muska vb. şeyler kullanarak şifa bulmaktansa ölmenin daha iyi olduğu ilan ediliyordu.⁸⁰ Hıristiyanlık devlet otoritesine kavuştuktan sonra Yahudilere yönelik nefretin ifadesi, İskenderiye'deki Yahudi cemaatini sürgün eden Cyril ile yakılan bir sinagog hakkında imparatora mektup yazarak hadisenin gerekçelerini izah eden Milano'da Ambrose'nin yaptıklarında görülebilir.⁸¹

Hıristiyanlığın Yahudileri şeytanlaştırması ve Yahudi karşıtlığını getirdiği noktanın daha iyi anlaşılması için Avrupa tarihindeki her dramatik hadisenin Yahudilere etkisinin iyi incelenmesi gerekecektir. Çarpıcı bir örnek olarak 14. yy ortalarında tüm Avrupa'yı etkileyen "Kara Veba" olarak bilinen hadisenin sebebi olarak Yahudilerin gösterilmesi ve buna bağlı üretilen çeşitli bahanelerle onlara karşı şiddet ve hatta küçük çaplı soykırım hareketlerinin organizesi verilebilir.⁸²

Orta çağ boyunca Hıristiyan dünyada Yahudi karşıtlığının yılın belli dönemlerinde özellikle yükseldiği görülmektedir. Paskalya Bayramı'nın yaklaştığı günlerde Hz. İsa'nın çarmıha gerilmesi ile sonuçlanan hadiselerin kilisede cemaate anlatılmasıyla Yahudi karşıtlığının dönemsel olarak zirve yaptığı ve bunun bazen şiddete döndüğü görülmektedir.⁸³

Modern döneme gelindiğinde Hıristiyanlığı Yahudi unsurlardan temizleme düşüncesinin canlılığını koruduğu, Nazi devrinde Hz. İsa'yı Yahudi kökeninden kurtarıp ona aryan bir soy nispet etme çabalarında görülebilir. Nazi Almanya'sında "Institute for the Study and Eradication of Jewish Influence on German Church Life/Institut zur Erforschung und Beseitigung des Jüdischen Einflusses auf das Deutsche Kirchliche Leben" gibi enstitüler aracılığı ile ortaya konmaya çalışılan, 'Hıristiyanlığın bir Cermen dini olduğu, Hz. İsa'nın aslında Yahudi olmadığı ve Yahudiliği yıkmak için mücadele ettiği sırada kurban haline geldiği' düşüncesi, mevcut şartlarda Yahudilerin Almanya'ya zarar vermeye çalıştıklarından dolayı onlara karşı verilen mücadelenin bizzat Hz. İsa'nın çabasına ortak olmak anlamına geleceği şeklindeki yorumlar üzerine düşünülmesi gerekir. Bu çaba bir süre sonra resmi kilise görevlileri ve teoloji profesörleri eliyle Hıristiyan literatür ve litürjisinden Yahudilikle ilgili unsurların temizlenmesi, Aryan ruhunun korunması ve Hıristiyanlığın Aryan ırkına ait bir din haline getirilmesi noktasına ulaştı. Hatta bu gaye uğruna neo-pagan akımlarla iş birliğine de gidildi. Yapılanın aslında reformun yeni bir biçimi olduğu, Luther'in Katolikliği dönüştürdüğü

⁷⁹ Lloyd Gaston, "Judaism of the Uncircumcised in Ignatius and Related Writers", *Anti-Judaism in Early Christianity*, ed. Stephen G. Wilson (Canada: Wilfrid Laurier Univ. Press, 1986), 33-39; Ayrıca bkz. Carlo Maria Martini, "Christianity and Judaism A Historical and Theological Overview", *Jews and Christians, Exploring the Past, Present and Future*, ed. James H. Charlesworth (New York: The Crossroad Publishing Company, 1990), 20-21.

⁸⁰ Kilise babalarının bu tutumları ile ilgili örnek için bkz. Gager, *The Origins of Anti-Semitism*, 118-119.

⁸¹ Gager, *The Origins of Anti-Semitism*, 120.

⁸² Samuel K. John, "The Black Death and the Burning of Jews", *Past & Present* 196 (Ağustos 2007), 3-36.

⁸³ Perry - Schweitzer, *Antisemitism*, 4.

gibi bu hareketin de Hıristiyanlığı Yahudiliğin etkisinden kurtarıp Aryan saflığına getireceği ifade edildi.⁸⁴

2. Kur'an-ı Kerim'de Yahudilerle İlgili Olumsuz İfadeler

Kur'an-ı Kerim'de diğer din mensuplarından çeşitli vesilelerle bahsedilmektedir. Ancak bu grupların içerisinde en fazla bahse konu olanlar Yahudilerdir. Medine'de çeşitli Yahudi kabilelerinin bulunması ve hayatın akışı içerisinde Yahudilerle Müslümanlar arasında değişik vesilelerle irtibatın olmasına ilaveten Yahudilerin peygamber olarak gördüğü ve kendi kutsal kitaplarında yer verdikleri pek çok ismi İslam'ın da peygamber silsilesi içerisinde kabul etmesi, ayrıca İslam'ın ortaya koyduğu çeşitli dini emir ve uygulamaların Yahudilikle benzerlik ve farklılıkları olması, bu konularda Yahudi ve Müslümanlar arasında tartışmaların cereyan etmesi ve bu tartışmalarda Hz. Peygambere yöneltilen çeşitli sorulara cevap sadedinde vahiy gelmesi, Kur'an-ı Kerim'de Yahudilere yönelik ifade ve atıfların fazlaca yer almasının temel sebepleri arasında zikredilebilir.

Çalışmamızın muhtevası gereğince Kur'an-ı Kerim'in Yahudilere dair yaptığı tüm atıflardan daha ziyade onlara eleştirel yönelttiği kısımlar üzerine yoğunlaşacağız. Konuya başlarken ilk olarak Kur'an-ı Kerim'de Yahudileri ifade eden kelimeler ve bunların kullanıldığı yerler hakkında bilgi vermek istiyoruz.

Kur'an-ı Kerim'de Yahudilerden bahsetmek için “هاد/ hâde” fiili ve çoğulu olan “هادوا/ hâdû” ifadesi yedi surede on ayette geçmektedir.⁸⁵ Dört farklı ayette on bir defa ise isim formatında “هود/ hûd, اليهود / el-yehûd, يهودي/ yehûdiyyun” şeklinde geçmektedir.⁸⁶ Ancak Kur'an-ı Kerim'de Yahudiler için yukarıda bahsedilen ifadelerden başka özel isim olarak genellikle “Beni İsrail/İsrailoğulları” ve “Yahûd/Yahudi” kavramları kullanılmıştır. On altı farklı surede toplam kırk bir defa yer alan “Beni İsrail” ismi Mekki surelerde daha çok kullanılırken Medeni surelerde genellikle “Yahûd” ismi tercih edilmiştir.⁸⁷

“Beni İsrail” ifadesinin Kur'an-ı Kerim'deki kullanımlarına bakıldığında Hz. Musa döneminden başlayarak Hz. Peygamber dönemindeki Medine Yahudilerine kadar, Yahudi tarihinin çeşitli dönemleri ile ilgili olarak bu kavramın kullanıldığı görülecektir. Bunun yanı sıra Kur'an-ı Kerim'de Yahudilerden sadece olumsuz bir şekilde bahsedilmediği, “Beni İsrail”

⁸⁴ Heschel, *The Aryan Jesus*, 1-2. Hz. İsa'nın Aryan kökenli olduğu iddiası için Roma döneminde Galile bölgesindeki nüfusun büyük çoğunluğunun Yahudi olmayanlardan oluştuğu ve bu bölge halkının İbraniye bilmediği ileri sürülmekte; onun dini olarak Yahudi bir arka planı olduğu ancak ırk olarak Aryan olduğu söylenmektedir. Ayrıca bkz. s.42.

⁸⁵ Bakara 2/62; Nisa 4/46 ve 160. ayetler; Maide 5/ 41, 44 ve 69; En'am 6/146; Nahl 16/118, Hac 22/17; Cuma 62/ 6.

⁸⁶ Bakara 2/111, 113, 120, 135, 140; Ali İmran 3/67; Maide 5/18, 51, 64, 82; Tevbe 9/30. Kur'an-ı Kerim'de Yahudileri ifade etmek için kullanılan kelimelerle ilgili ayrıca bkz. Uri Rubin, “Jews and Judaism”, *Encyclopaedia of the Qur'an*, ed. Jane Dammen McAuliffe (Leiden&Boston: Brill, 2003), 3/21; Kelimelerin kökeni ile ilgili farklı görüşler için bkz. N.A. Stillman, “Yahûd”, *The Encyclopaedia of Islam* (Leiden: Brill, 2002), 11/239.

⁸⁷ Stillman, “Yahûd”, 11/240; Ayrıca bkz. Necmettin Gökçür, “Kur'an Dilinde Ehl-i Kitab Kültürünün İzleri: Sosyo-Linguistik Bir Yaklaşım”, *Tarihîten Günümüze Kur'an'a Yaklaşımlar*, ed. Bilal Gökçür vd. (Ankara: Kuran ve Tefsir Akademisi, 2010), 99-101; Ömer Faruk Harman, “İsrail (Beni İsrail)”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, 2001, 23/193-194.

ifadesinin Kur'an-ı Kerim'de Yahudilerden nispeten olumlu anlamda bahsederken kullanıldığı, Yahudilere yönelik eleştirilerin çoğunlukla “Yahudi” kelimesinin kullanımı ile yapıldığı ifade edilmiştir. Ayrıca İslami kaynaklarda “Beni İsrail” ifadesi Yakup peygamberin soyundan gelenleri ifade etmek için kullanılırken, “yahûd” kelimesi bu grubun yanı sıra diğer milletlerden Yahudiliği benimseyenleri ifade etmek için de kullanılmıştır.⁸⁸ Bu sebeple İslam'ın ortaya çıktığı Hicaz bölgesinde Araplardan Yahudiliği kabul eden kabileler de bulunduğu Kur'an-ı Kerim'de vahyin nazil olduğu dönemde genellikle “Yahudi” ifadesinin tercih edildiği de belirtilmiştir.⁸⁹ Kur'an-ı Kerim'de doğrudan Yahudilere yönelik olarak kullanılan yukarıdaki kavramların yanı sıra “ehl-i kitap” kavramının muhataplarından birinin de Yahudiler olduğu dikkate alınmalıdır.

2.1. Karakter Özellikleri ile İlgili Olumsuz İfadeler

Kur'an-ı Kerim'de Yahudilerin karakter özellikleri ile ilgili olumsuz bazı nitelermeler yer almaktadır. Yahudilerin sözlerinde durmadıkları, yalan söyledikleri, emanete hıyanet ettikleri, kin ve buğz sahibi oldukları, mala mülke çok düşkün oldukları ve dünyayı çok sevdikleri, bozgunculuk yaptıkları, fitne fesat çıkardıkları, kibirli oldukları, korkak oldukları ve aralarında birlik olamadıkları gibi olumsuz vasıfları örnek olarak zikredebiliriz.

Yahudilerin sözlerinde durmadıkları, yalan söyledikleri ve emanete hıyanet ettikleri ile ilgili olarak Maide 5/13'te Yahudilerin sözlerinde durmadıkları ifade edilmekte, 41. ayette ise Hz. Peygambere hitaben “... Onlar (Yahudiler) yalan uydurmak için (seni) dinlerler...” denilmek suretiyle yalan söyledikleri ortaya konmaktadır. Ayrıca Âli İmran 3/75'te ehl-i kitaba yönelik ifadeler de bu bağlamda düşünülebilir.⁹⁰

Yahudilerin kin ve buğz sahibi oldukları ile ilgili Âli İmran 3/118-120'de “...Onların kinleri konuşmalarından apaçık ortaya çıkmıştır. Kalplerinde gizledikleri ise daha büyüktür... Onlar sizinle karşılaştıkları zaman "inandık" derler. Ama kendi başlarına kaldıklarında, size karşı kinlerinden dolayı parmaklarını ısırırlar... Size bir iyilik dokunursa, bu onları üzer. Başımıza bir kötülük gelse, ona sevinirler...” denilmektedir.

Mala-mülke düşkünlükleri ve dünyayı çok sevdikleri onların bir diğer karakter özelliği olarak ifade edilmektedir. A'raf 7/169'da “Derken, onların ardından yerlerine Kitab'a (Tevrat'a) varis olan (kötü) bir nesil geldi. Şu geçici dünyanın değersiz malını alır ve (nasıl olsa) biz bağışlanacağız' derlerdi. Kendilerine benzeri bir mal gelse onu da alırlar...” denmektedir. Bakara 2/96'da ise insanların yaşamaya en düşkün oldukları, bin yıl yaşamak istedikleri ifade edilmektedir.

Bozgunculuk yaptıkları ve fitne fesat çıkardıkları ile ilgili olarak Bakara 2/100'de, “Onlar ne zaman bir antlaşma yaptılarsa içlerinden bir takımı o antlaşmayı bozmadı mı?..”

⁸⁸ Harman, “İsrail (Beni İsrail)”, 23/193-194.

⁸⁹ Gökür, “Kur'an Dilinde Ehl-i Kitap Kültürünün İzleri...”, 100-102; Ayrıca bkz. Stillman, “Yahûd”, 11/239-240.

⁹⁰ “...Fakat onlardan öylesi de vardır ki, ona bir dinar emanet etsen, tepesine dikilip durmadıkça onu sana iade etmez...”

ifadeleri yer alırken Maide 5/64'te ise "... Her ne zaman savaş için bir ateş yakmışlarsa Allah onu söndürmüştür. Onlar yeryüzünde bozgunculuk çıkarmaya çalışırlar..." denmektedir.

Yahudilerin kibirli oldukları hususunda Mü'min 40/56'da "...Onların kalplerinde ancak bir büyüklük taslama vardır..." ifadeleri yer almaktadır.⁹¹ İsrâ 17/4'te: "Biz, Kitap'ta (Tevrat'ta) İsrailoğullarına, 'Yeryüzünde muhakkak iki defa bozgunculuk yapacaksınız ve büyük bir kibre kapılarak böbürleneceksiniz' diye hükmettik." denilmektedir.

Kur'an-ı Kerim'de Yahudilerin karakter özellikleri arasında zikredilen bir başka husus onların korkak olduklarıdır. Bu hususta Haşr 59/14'te şöyle denmektedir: "Onların kalplerinde sizin korkunuz, Allah'ın korkusundan fazladır... Onlar müstahkem kaleler içinde veya duvarlar arkasında olmadan sizinle toplu hâlde savaşmazlar..." Yahudilerin cemaat olarak birlik olamadıkları da aynı ayet içerisinde ifade edilmekte, Müslümanlar onları birlik halinde zannetse de kendi aralarında sert mücadeleler verdikleri ve kalplerinin darmadağın olduğu söylenmekte; Maide 5/64'te de kıyamete kadar aralarında düşmanlık ve nefret olacağı belirtilmektedir.⁹²

2.2. Dini Tutum ve Davranışları ile İlgili Olumsuz İfadeler

Yahudilerin bazı yanlış inanç, dini tutum ve davranışları olduğu ile alakalı Kur'an-ı Kerim'de çeşitli olumsuz ifade ve eleştiriler yer almaktadır. Allah'ın gönderdiklerini inkâr ettikleri, Tevrat'ın bir kısmına iman edip bir kısmını inkâr ettikleri, sözlerinden/imanlarından dönmeye meyilli oldukları ve döndükleri, kitapta olmayan şeyleri uydurdıkları, kitabı/ayetleri ve dinlerini tahrif ettikleri, peygamberleri yalanladıkları, onların bildirdiklerine karşı geldikleri, peygamberlere inanmak için şartlar ileri sürdükleri, peygamberlerini sorguya çektikleri, bazı peygamberleri öldürdükleri, dinlerinde ayrılığa düştükleri, Allah'a ve ahirete yönelik yanlış inanç ve ifadeleri olduğu, Cebrail'e düşmanlık besledikleri, diğer insanları Allah yolundan alıkoydukları, insanları hak yoldan alıkoydukları, faizci oldukları, Seb't/Şabat yasağına uymadıkları, isyan edip haddi aştıkları, kalplerinin katılaştığı, din adamlarını kutsadıkları, din adamlarının halkı uyarma görevini tam olarak yerine getirmediği, din adamlarının halka zulmettiği, onların mallarını haksız şekilde yedikleri, din adamlarının halka emrettikleri hususlarda kendilerinin bu emirlere riayet etmedikleri, dini hakikatleri gizledikleri, dini emirlerin uygulanmasında güçlük çıkardıkları ve birbirlerini kötülükten sakındırmadıkları gibi hususları bu kapsamda örnek olarak zikredebiliriz.

Yahudilerin Allah'ın gönderdiklerini inkâr ettikleri hususunda; Yahudilerin inkarcılıklarından ve bu sebeple lânetlendiklerinden bahsedildikten sonra⁹³ "Tevrat'ı tasdik eden Kur'an'ı ve Tevrat'tan tanıyıp bildikleri Hz. Peygamberi inkâr ettikleri" belirtilmektedir.

⁹¹ Bakara 2/87'de Yahudilerin kibirlenerek asi olduklarından bahsetmektedir.

⁹² Âli İmran 3/111 ve Maide 5/44'te Yahudilerin bu özellikleri ifade edilmektedir.

⁹³ Bakara 2/87-88: Size herhangi bir peygamber, hoşunuza gitmeyen bir şey getirdikçe, kibirlenip (onların) bir kısmını yalanlayıp bir kısmını da öldürmediniz mi? "Kalplerimiz muhafazalıdır" dediler. Öyle değil. İnkârları sebebiyle Allah onları lânetlemiştir. Bu yüzden pek az iman ederler.

En'am 6/91'de, 'Allah hiç kimseye hiçbir şey indirmedir' dedikleri söylenmektedir. Bu konuda ayrıca Bakara 2/93 ile aynı surenin 101. ayetini de örnek olarak zikredebiliriz.

Tevrat'ın bir kısmına iman edip bir kısmını inkâr ettikleri ile ilgili Yahudilerin Tevrat'taki bazı emirlere uymadıkları ile ilgili bilgiler verildikten sonra Bakara 2/85'te, "Yoksa siz Kitab'ın (Tevrat'ın) bir kısmına inanıp, bir kısmını inkâr mı ediyorsunuz?.." ifadeleri yer almaktadır.

Yahudilerin inançlarından dönmeye meyilli oldukları ile ilgili olarak mucizevi bir şekilde denizden geçerek Firavun ve ordusundan kurtulmalarının hemen akabinde karşılaştıkları bir topluluktan etkilenerek puta tapmak istemelerinin anlatıldığı A'raf 7/138 örnek olarak zikredilebilir.⁹⁴ Sözlerinden/imanlarından döndükleri ile ilgili olarak ise Bakara 2/83'te şöyle söylenmektedir: "Hani İsrailoğulları'ndan, "Allah'tan başkasına kulluk etmeyin, anneye-babaya, yakınlara, yetimlere ve yoksullara iyilikle davranın, insanlara güzel söz söyleyin, namazı dosdoğru kılın ve zekâtı verin" diye misak almıştık. Sonra siz, pek azınız hariç, döndünüz ve (hala) yüz çeviriyorsunuz." Benzer şekilde Bakara 2/246'da da, cihat için peygamberlerinden başlarına bir melik tayin etmesini istedikleri, peygamberlerin onları "Ya üzerinize savaş yazıldığı halde savaşmayacak olursanız?" diye uyarmasına rağmen itiraz ettikleri, sonrasında ise Yahudilerin az bir kısmı hariç yüz çevirdikleri belirtilmektedir.⁹⁵

Kitapta olmayan şeyi uydurdukları, kitabı/ ayetleri ve dini tahrif ettikleri hususunda Bakara 2/75'te bir kısmının Allah'ın kelamını bile bile tahrif ettikleri; Ali İmran 3/78'de ise, "... Kitap'tan olmadığı halde Kitap'tan sanasınız diye (okudukları) Kitap'tanmış gibi dillerini eğip bükerek ve, 'Bu, Allah katındandır' derler... Bile bile Allah'a karşı yalan söylerler." ifadeleri yer almaktadır. Bu konuda ayrıca Nisa 4/46'da Yahudilerden bazılarının dillerini eğip bükerek, kelimeleri değiştirip tahrif ederek anlamlarından uzaklaştırdıkları belirtilmekte; Mâide 5/13'te de "... Kelimeleri yerlerinden kaydırarak (tahrif edip) değiştiriyorlar..." ifadeleri yer almaktadır.⁹⁶

Kur'an-ı Kerim'de Yahudilerin peygamberleri yalanladıkları, onların bildirdiklerine karşı geldikleri, peygamberlere inanmak için şartlar ileri sürdükleri, peygamberlerini sorguya çektikleri, bazı peygamberleri öldürdükleri şeklinde onlara çeşitli suçlamalar yöneltilmektedir. Peygamberleri yalanladıkları ile ilgili olarak Saf 61/6'daki "Hani Meryem oğlu İsa da: 'Ey İsrailoğulları, gerçekten ben, sizin için Allah'tan gönderilmiş bir elçiyim. Benden önceki Tevrat'ı doğrulayıcı ve benden sonra ismi 'Ahmed' olan bir elçinin de müjdeleyicisiyim' demişti. Fakat o, onlara apaçık belgelerle gelince: 'Bu, açıkça bir büyüdür' dediler." ifadeleriyle, Maide 5/70'teki "...Fakat her ne zaman bir Peygamber onlara nefislerinin

⁹⁴ A'raf 7/138: "İsrailoğulları'nı denizden geçirdik. Putları önünde bel büküp eğilmekte olan bir topluluğa rastladılar. Musa'ya dediler ki: "Ey Musa, onların ilahları (var; onlarınki) gibi, sen de bize bir ilah yap." O: "Siz gerçekten cahillik etmekte olan bir kavimsiniz" dedi."

⁹⁵ Maide 5/13 de bu konuya örnek olarak zikredilebilir.

⁹⁶ Bu konuya örnek olarak ayrıca Bakara 2/79'daki yer "'Vay o kimselere ki, elleriyle Kitab'ı yazarlar, sonra da onu az bir karşılığa değiştirmek için, 'Bu, Allah'ın katındandır' derler..." ifadeleri ile A'raf 7/162'deki "... Onlardan zulmedenler hemen sözü, kendilerine söylenenden başka şekle soktular..." ifadelerini de zikredebiliriz.

hoşlanmadığı bir hükmü getirdiyse, onlardan bir kısmını yalanladılar...” ifadelerini örnek olarak zikredebiliriz. Peygamberlerinin bildirdiklerine karşı geldikleri hakkında Maide 5/24’te Hz. Musa’ya ‘Sen ve Rabbin gidin onlarla savaşın. Biz burada oturacağız.’ dediklerini; peygamberlere inanmak için şart ileri sürmeleri hususunda ise Bakara 2/55’te Hz. Musa’ya söyledikleri ‘Biz Allah’ı açıktan açığa görmedikçe sana asla inanmayız’ ifadelerini örnek olarak zikredebiliriz. Peygamberlerini sorguya çektikleri hususunda Kur’an-ı Kerim Bakara 2/98’de Müslümanları uyarırken bu fiili yapan Yahudileri şöyle örnek vermektedir: “Yoksa, daha önce Musa'nın sorguya çekildiği gibi, siz de peygamberinizi sorguya çekmek mi istiyorsunuz?..”

Peygamberlerini yalanladıkları ve/veya öldürdüklerini ise Maide 5/70’teki “...Fakat her ne zaman bir Peygamber onlara nefislerinin hoşlanmadığı bir hükmü getirdiyse; onlardan bir kısmını yalanladılar, bir kısmını da öldürdüler.” ifadeleri yer almakta, Âli İmran 3/21’de ise onlardan haksız yere peygamberleri öldürenlerin korkunç bir azaba uğrayacakları vurgulanmaktadır.

Yahudilerin ihtirasları yüzünden dinlerinde ayrılığa düştükleri hususunda Âli İmran 3/19’da şöyle denmektedir: “...Kitap verilmiş olanlar, kendilerine ilim geldikten sonra sırf, aralarındaki ihtiras ve aşırılık yüzünden ayrılığa düştüler...” En’am 6/159’da ise “Şu dinlerini parça parça edenler ve kendileri de grup grup ayrılmış olanlar var ya...” ifadeleri ile bu durum anlatılmaktadır. Yunus 10/93’te de benzer şekilde Allah’ın Yahudileri çok güzel bir yurda yerleştirip rızıklandığı, kendilerine bilgi gelinceye kadar ayrılığa düşmedikleri, sonrasında ayrılığa düştüklerinden bahsedilmektedir.

Kur’an-ı Kerim Yahudilerin Allah-u Teala ile ilgili bazı yanlış inançlara sahip oldukları ve Allah hakkında yanlış ifadeler kullandıklarını belirtmektedir. Örneğin kendilerini Allah’ın çocukları ve sevdikleri olarak nitelendirdikleri, ‘Allah’ın eli bağlıdır’ ve ‘Allah fakirdir, biz zenginiz’ dedikleri bu başlıkta zikredilebilir. Maide 5/18’de, “Yahudi ve Hıristiyanlar: ‘Biz Allah’ın çocuklarıyız ve sevdikleriyiz’ dedi...” ifadeleri sonrasında onların beşer oldukları vurgulanmakta; Maide 5/64’te de Yahudilerin ‘Allah’ın eli bağlıdır’ iddiaları zikredilip “Hayır, O’nun iki eli de açıktır, dilediği gibi verir...” denmektedir. Âli İmran 3/181’de ise “Allah; ‘Şüphesiz, Allah fakirdir, biz zenginiz’ diyenlerin sözünü elbette duydu...” ifadeleri yer almaktadır.

Yahudilere yöneltilen en önemli suçlamalardan bir tanesi Allah’a evlat nispet ettikleridir. Bu suçlama Tevbe 9/30’da ‘Üzeyir Allah’ın oğludur’ ifadeleriyle yer almaktadır.

Ahiretle ilgili bir takım yanlış inançlara sahip olduğu ifade edilen Yahudilerin bu inançlarına örnek olarak Bakara 2/80’de yer alan, “...Sayılı birkaç gün dışında ateş bize asla dokunmayacaktır...” ifadesi ile aynı surenin 111. ayetindeki “Yahudi yahut Hıristiyan olandan başkası cennete asla giremeyecek.” ifadelerini örnek olarak zikredebiliriz.

Yahudilerle ilgili bir başka suçlama ise onların Cebrail’e düşmanlık besledikleri hususudur. Bu iddia Bakara 2/97’de ifade edilmekte, Cebrail’in Allah’ın izni ile Kur’an’ı,

önceki kitapları doğrulayıcı, müminler için de bir hidayet rehberi ve müjde verici olarak Hz. Peygamberin kalbine indirdiği belirtilmektedir.

Yahudilerin Allah'ın koyduğu sınırları, haddi aştıkları, aşırıya gittikleri ile ilgili bazı ifadeler Kur'an-ı Kerim'de yer almaktadır. En'am 6/146'da bu nedenle Allah'ın Yahudilere bazı helalleri haram kıldığı ifade edilmektedir. Maide 5/32'de ise apaçık delillerle gelen peygamberlere rağmen onların haddi aştığı belirtilmektedir. Benzer şekilde Bakara 2/60'ta Yahudilerin zillet ve yoksulluğa düçar olup Allah'ın gazabına uğramalarının sebebi olarak isyan edip aşırıya gitmeleri zikredilmektedir.⁹⁷

Yahudilerle ilgili Kur'an-ı Kerim'de zikredilen bir başka olumsuzluk ise başka insanları Allah yolundan alıkoymaları ve faizcilik yapmalarıdır. Nisa 4/160-161'de bu konuda şöyle denmektedir: "Yahudilerin yaptıkları zulüm ve birçok kimseyi Allah yolundan alıkoymaları, kendilerine yasaklanmış olduğu halde faiz almaları, insanların mallarını haksız yere yemeleri sebebiyle önceden kendilerine helal kılınmış temiz ve hoş şeyleri onlara haram kıldık..." Yahudilerin Sebt/Şabat yasağına uymadıkları ve bu ihlali yapanlardan bir taifenin maymuna dönüştürüldüğü konusu Bakara 2/65'te, A'raf 7/163 ve 166'da benzer ifadelerle yer almakta ve ısrarla bu yasağı çiğneyenler için "...aşağılık maymunlar olun" denildiği ifade edilmektedir.

Yahudilerin yanlış davranışları sebebiyle kalplerinin katılaştığı ifade edilmektedir. Bakara 2/74'te "Sonra bunun ardından kalpleriniz yine katılaştı; taş gibi, hatta daha katı oldu..." denilmekte; Maide 5/13'te, "İşte, verdikleri sözlerini bozmaları sebebiyledir ki onları lânetledik, kalplerini de kaskatı kıldık..." ifadeleri yer almaktadır. Bu konuda ayrıca Nisa 4/155-156'da ise yaptıkları çeşitli kötü fiilleri sebebiyle Allah'ın onların kalplerini mühürlediği ifade edilmektedir.

Kur'an-ı Kerim'de Yahudi din adamlarıyla ilgili çeşitli suçlamalar da yer almaktadır. Yahudilerin din adamlarını kutsadıkları Tevbe 9/31'de, "... Allah'ın yanında hahamlarını ve ruhbanlarını da rabler edindiler." şeklinde ifade edilmektedir.

Din adamlarının halkı uyurma görevini tam olarak yerine getirmediği ve halka emrettikleri hususlarda kendilerinin bu emirlere riayet etmedikleri Bakara 2/44'te, "Siz Kitabı (Tevrat'ı) okuyup durduğunuz halde, kendinizi unutup başkalarına iyiliği mi emrediyorsunuz?.." ifadeleri ile, Maide 5/63'te, "Bunları, din adamları ve bilginler günah söz söylemekten ve haram yemekten sakındırsalardı ya!.." şeklinde belirtilmektedir. Dini hakikatleri gizledikleri ise Kur'an-ı Kerim'de Bakara 2/146, 159 ve 174'te Ali İmran 3/187

⁹⁷ En'am 6/146: Yahudi olanlara her tırnaklı (hayvanı) haram kıldık. Sığırlardan ve koyunlardan, sırtlarına veya bağırsaklarına yapışan veya kemiğe karışanlar dışında iç yağlarını da onlara haram kıldık. 'Azgınlık ve hakka tecavüzde bulunmaları' nedeniyle onları böyle cezalandırdık...

Maide 5/32: Bu nedenle, İsrailoğulları'na şunu yazdık: Kim bir nefsi, bir başka nefse ya da yeryüzündeki bir fesada karşılık olmaksızın (haksız yere) öldürürse, sanki bütün insanları öldürmüş gibi olur. Kim de onu (öldürülmesine engel olarak) diriltirse, bütün insanları diriltmiş gibi olur. Andolsun, elçilerimiz onlara apaçık belgelerle gelmişlerdir. Sonra bunun ardından onlardan birçoğu yeryüzünde ölçüyü taşıyanlardır.

Bakara 2/60: ... Onlar, Allah'ın gazabına uğradılar. Bunun sebebi, onların; Allah'ın ayetlerini inkâr ediyor, peygamberleri de haksız yere öldürüyor olmaları idi. Bütün bunların sebebi ise, isyan etmek ve aşırı gitmekte oluşlarıydı.

ve En'am 6/91'de ifade edilmektedir.⁹⁸ Din adamları ile ilgili bir diğer suçlama ise onların halka zulmettiği, halkın mallarını haksız şekilde yedikleridir. Bu konuda Tevbe 9/34'te şöyle denmektedir: "Ey iman sahipleri! Şu bir gerçek ki, hahamlardan ve rahiplerden birçoğu halkın mallarını uydurma yollarla tıka basa yerler ve Allah'ın yolundan geri çevirirler."

Yahudilerin Tevrat'la amel etmemeleri ile ilgili Cuma 62/5'te, "Tevrat'la yükümlü tutulup da onunla amel etmeyenlerin durumu, ciltlerle kitap taşıyan eşeğin durumu gibidir..." denilmek suretiyle yapılan "kitap yüklü eşek" benzetmesinin muhatabının Yahudiler olduğunu ifade etmeliyiz.

Yahudilerin dini emirlerin uygulanmasında güçlük çıkardıkları Bakara 2/67-70 arasında anlatılan, Allah'ın Yahudilere bir sığır kesmelerini emretmesi ve Yahudilerin ayak diremeleri sonunda bu emri güçlkle yerine getirdikleri anlatımında görülmektedir. Yahudilerin birbirlerini kötülükten sakındırmadıkları ise Maide 5/79'da "İşledikleri herhangi bir kötülükten birbirlerini vazgeçirmeye çalışmazlardı..." şeklinde ifade edilmektedir.

2.3. Kendileri Dışındakilere Yaklaşımları ile İlgili Olumsuz İfadeler

Kur'an-ı Kerim'de Yahudilerin kişilik özellikleri ve bazı yanlış dini inançlarının yanı sıra çeşitli eleştiriler yöneltilen bir başka tarafları ise kendi dışındakilere karşı çeşitli olumsuz tutum ve davranışları hakkındadır. İnsanları inançlarından saptırmaya çalışmaları, toplumdaki diğer insanlarla barış ve uzlaşma içinde olmadıkları, yaptıkları anlaşmaları bozdukları ve Müslümanlara karşı kafirlerle ittifak içinde oldukları, Müslümanlara düşmanlık besledikleri, kendilerini herkesten üstün gördükleri ve kendileri dışındakilere karşı hiçbir sorumlulukları olmadığını suçlamalarını bu kapsamda zikredebiliriz.

Bakara 2/109'da Yahudilerin Müslümanları imanlarından vazgeçirip küfre döndürmek istedikleri açıkça belirtilmektedir. Ayrıca Âli İmran 3/69, 99 ile Nisa 4/44 bu bağlamda değerlendirilebilir.⁹⁹

Yahudilerin diğer insanlarla barış / uzlaşma içinde olmadıkları ve kendi dinlerine girmek dışındaki seçeneklerden memnun olmayacakları Bakara 2/120 ve Mâide 5/64'te ifade edilmektedir.¹⁰⁰ Yahudilerin yaptıkları anlaşmaları bozdukları ise Enfâl 8/56'da şöyle dile getirilmektedir: "Onlar, kendileriyle antlaşma yaptığın, sonra da her defasında antlaşmalarını hiç çekinmeden bozan kimselerdir." Müslümanlara karşı kafirlerle dostluk / ittifak yaptıkları Maide 5/80'de, "Onlardan birçoğunun inkâr edenleri dost edindiklerini görürsün..."

⁹⁸ Bu konuda iki ayet mealini vererek iktifa edeceğiz. Bakara 2/146: Kendilerine kitap verdiklerimiz, onu öz oğullarını tanıdıkları gibi tanırlar. Bununla birlikte, içlerinden bir zümre, bilip durdukları halde gerçeği gizliyorlar. Âli İmran 3/187: Hani Allah, kendilerine kitap verilenlerden, "Onu (Kitabı) mutlaka insanlara açıklayacaksınız, onu gizlemeyeceksiniz" diye sağlam söz almıştı. Fakat onlar verdikleri sözü, arkalarına atıp onu az bir karşılığa değiştirdiler. Yaptıkları bu alışveriş ne kadar kötüdür.

⁹⁹ Zikredilen son üç ayette ehl-i kitaba yönelik bir hitap vardır. Yahudiler ehl-i kitap arasında kabul edildiğinden burada örnek olarak zikredilmiştir.

¹⁰⁰ Bakara 2/120: Sen onların dinlerine uymadıkça, Yahudi ve Hıristiyanlar senden kesinlikle hoşnut olacak değillerdir.

Maide 5/64: ...Her ne zaman savaş için bir ateş yakmışlarsa Allah onu söndürmüştür. Onlar yeryüzünde bozgunculuk çıkarmaya çalışırlar...

biçiminde yer alırken, Müslümanlara karşı düşmanlık besledikleri hususu Maide 5/82'de dile getirilmekte bu düşmanlıkta en şiddetlisinin Yahudiler ile müşrikler olduğu ifade edilmektedir. Yahudilerin Müslümanların/Hz. Peygamberin aleyhine çaba sarf ettikleri ayrıca Maide 5/41'de belirtilerek Hz. Peygambere onların bu çabasından üzülmemesi tavsiye edilmektedir.

Yahudilere yöneltilen en önemli suçlamalardan bir tanesi kendilerini herkesten üstün gördükleri ve Allah katında özel bir konumlarının olduğu iddiasıdır. Bu konu Mâide 5/18'de şöyle dile getirilmektedir: “(Bir de) Yahudiler ve Hıristiyanlar, ‘Biz Allah’ın oğulları ve sevgili kullarıyız’ dediler... Hayır, siz de O’nun yarattıklarından bir beşersiniz...” Benzer bir ifade Bakara 2/111'de şöyle yer almaktadır: “... ‘Yahudi ve Hıristiyanlardan başkası Cennet'e girmeyecek’ dediler. Bu, onların kuruntuları!..”¹⁰¹ Yahudilerin üstünlük iddiası ile ilgili en temel önermelerinden birisi, kendilerinin Hz. İbrahim’in soyundan geliyor oldukları ve onun inancını temsil ettikleri iddiasıdır. Kur'an-ı Kerim bu konuyu çeşitli ayetlerde ele alarak değerlendirmiş ve Yahudilerin iddiasının geçersizliğini ortaya koymuştur. Bakara 2/140 ile Âli İmran 3/67 bu bağlamda zikredilebilir.¹⁰²

Kendilerinden olmayanlara karşı hiçbir sorumluluklarının olmadığı düşünceleri Yahudilere¹⁰³ yöneltilen bir diğer suçlamadır. Âli İmran 3/75'te bu konuda “Kitap ehlinde öylesi vardır ki, ... ona bir dinar emanet etsen, tepesine dikilip durmadıkça onu sana iade etmez. Bu da onların, ‘Ümmîlere karşı (yaptıklarımızdan) bize vebal yoktur’ demelerinden dolaydır...” ifadeleri yer almaktadır.

2.4. Kur'an-ı Kerim'deki Olumsuz İfadelerle İlgili Değerlendirmeler

Yukarıdaki eleştirilere ve suçlamalara bir bütün halinde bakıldığında her başlık altında çeşitli olumsuz ifadeler yer almakla birlikte Kur'an-ı Kerim'in genellikle Yahudilerin dini inanç ve uygulamaları ile ilgili yanlış olarak değerlendirdiği hususlara yoğunlaştığı görülmektedir. Bu bağlamda dinlerdeki temel inanç konularının hemen hemen her bir başlığı ile ilgili olarak Kur'an-ı Kerim'in Yahudilere çeşitli eleştiriler yönelttiğini ifade edebiliriz. Örneğin, Tanrı inancı ile alakalı eleştiriler bağlamında Yahudilerden bir grubun “Üzeyir Allah’ın oğludur” demek suretiyle hataya düştükleri belirtilmektedir. İslam alimleri bu iddia ile ilgili çeşitli izahlar yapmışlardır. Son devirdeki izahlardan bir tanesinde, öncelikle ayetteki bağlam dikkate alınarak Hıristiyanların Hz. İsa'ya yönelttikleri vasıfların Yahudi dini geleneğinde araştırması yapılarak Üzeyir'in genelde sanıldığı aksine Ezra olmadığı ve Yahudi geleneğinde Enoh olarak isimlendirilen ve göğe yükseltildikten sonra bir dönüşüm

¹⁰¹ Bu ayetlerdeki anlatıya paralel ifadeler Bakara 2/94'te de yer almaktadır.

¹⁰² Bakara 2/140: Yoksa siz, İbrahim de, İsmail de, İshak da, Yakub ile Yakuboğulları da Yahudi, ya da Hıristiyan idiler' mi diyorsunuz? De ki: 'Sizler mi daha iyi bilirsiniz, yoksa Allah mı?' Allah tarafından kendisine ulaşan bir gerçeği gizleyen kimseden daha zalim kimdir? Allah yaptıklarınızdan habersiz değildir.

Âli İmran 3/67: İbrahim ne Yahudi idi ne de Hıristiyan. Fakat o, hanif (Allah'ı bir tanıyan, hakka yönelen) bir Müslümandı. Allah'a ortak koşanlardan da değildi.

¹⁰³ Ayette ehl-i kitap muhatap alınmakla birlikte İslam literatüründe daha çok Yahudilerin bu iddiada buldukları ifade edilmiştir.

geçirerek özellikle mistik yorumlarda Metatron adıyla ilahi alemde önemli roller ifa ettiği belirtilen kişi olduğu açıklamaları buna örnek olarak zikredilebilir.¹⁰⁴

Yahudilerin Allah hakkında ileri sürdüğü yanlış görüşlerinden birisi olan “Allah’ın fakir, kendilerinin zengin olduğu” ifadelerini daha farklı anlamak mümkündür. Yahudilikte de din kardeşine hiçbir faiz işletmeksizin borç vermenin Tanrıya borç vermek gibi olduğunun belirtilmesi, tam tersini yaparak din kardeşine borç verip tefecilik yaparak faiz işletene Tanrının iki ayrı bela vereceğinin belirtilmiş olması sebebiyle,¹⁰⁵ Yahudilerin bu ifadeleri Müslümanları alaya alma ya da -kendilerince- imtihana tabi tutma maksadıyla söylemiş olabilecekleri de düşünülebilir.

Peygamber inancı bağlamında Yahudilere yönelik çok çeşitli eleştiri ve suçlamalara yer verilmekte, ancak kendilerine gönderilen bazı peygamberleri öldürdükleri iddiası bu husustaki en ağır itham olarak gözükmektedir.¹⁰⁶ Bu konuda bizzat Yahudi kutsal kitabında yer alan çeşitli ifadeler bakıldığında Kur'an-ı Kerim’in aslında Yahudilerin bilmediği ya da kabul etmeyecekleri bir eleştiri getirmediği görülecektir. Örneğin 1. Krallar 19:14’te İlyas peygamberin ağzından Yahudilerin kendilerine gönderilen peygamberleri kılıçtan geçirdikleri ifade edilmektedir. Benzer şekilde 2. Tarihler 24:21’de Yahudilerin Zekeriya peygamberi öldürdükleri ifade edilmektedir.¹⁰⁷ Bunlara ilaveten İşaya, Amos ve Yahya peygamberlerin öldürüldükleri de çeşitli kaynaklarda yer aldığı göz önünde bulundurulursa Kur'an-ı Kerim’in bu konudaki eleştirileri daha iyi anlaşılacaktır.¹⁰⁸

Yahudilerin Hz. İsa’ya yönelik çeşitli planları olsa da onu öldürmedikleri Kur'an-ı Kerim’de özellikle vurgulanmaktadır. Bu durum Hıristiyanların Yahudilere yönelik en önemli suçlamaları arasında yer alan Hz. İsa’yı öldürdükleri ile ilgili olarak Kur'an-ı Kerim’in konuya yaklaşımını göstermesi açısından önem arz etmektedir.¹⁰⁹

Kutsal kitap inancı bağlamında Yahudilere yönelik eleştirilerde iki boyut dikkat çekmektedir. İlk boyut kendi kutsal kitapları ile ilgili yaklaşımları hakkında bir dizi eleştiri sıralanması; ikincisi ise Kur'an-ı Kerim’deki bazı kelimeleri İbranicedeki kök ya da ses benzerliğinden hareketle olumsuz bir anlamı çağrıştıracak şekilde kullanmaları anlatılmaktadır.

¹⁰⁴ Konu ile ilgili geniş açıklamalar için bkz. Baki Adam, *Yahudilik ve Hıristiyanlık Açısından Kur'an'ın Tartışmalı Konuları* (İstanbul: Pınar Yay., 2016), 45-89.

¹⁰⁵ H. Freedman - M. Simon (ed.), *Midrash Rabbah* (London: Soncino Press, 1939), 3 (Exodus)/378, 390.

¹⁰⁶ Yahudilerin peygamberlik inancı bağlamında sahip oldukları çeşitli inançlarla ilgili onlara İslam alimlerinin yönelttiği pek çok eleştiri bulunmaktadır. Bu eleştirilerle ilgili değerlendirmeler için bkz. Recep Önal, “İmam Mâtürîdî’nin Yahudilerle Polemiği: Nübüvvet İnançlarına Yönelik Teolojik Eleştirileri”, *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/34 (2018), 109-142.

¹⁰⁷ 2. Tarihler 24:21: Bunun üzerine Zekeriya’ya düzen kurdular. Kralın buyruğuyla Rabbin Tapınağı’nın avlusunda taşa tutup onu öldürdüler.

¹⁰⁸ Örneğin Amos peygamberin öldürüldüğü ile ilgili bilgi için bkz. John Taylor, “Amos”, *A Dictionary of the Bible*, ed. James Hasting (Edinburg: T.&T. Clark, 1898), 1/86.

¹⁰⁹ İleride bu mevzuya tekrar döneceğimizden burada ayrıntıya girmeyeceğiz.

Kur'an-ı Kerim'de Yahudilerin Tevrat'ta yer alan bazı hükümleri değiştirdikleri ifade edilmektedir. Yahudilerin kitapta olmayan şeyleri uydurmaları ve ayetleri tahrif etmelerinin keyfiyeti ve bu konudaki Kur'an-ı Kerim ayetlerinin nasıl anlaşılması gerektiği ile ilgili tartışmalar tarih boyunca İslam alimlerini meşgul etmiş ve bu konuda farklı görüşler ileri sürülmüştür.¹¹⁰ Kur'an-ı Kerim'de ayrıca Yahudilerin Tevrat'a hakkıyla uydukları takdirde Hz. Peygambere iman edecekleri belirtilmektedir.

Melek inancı bağlamında Kur'an-ı Kerim'de Yahudilere yöneltilen iki temel suçlama vardır. Birincisi Cebrail'e düşmanlık besledikleri, ikincisi ise melekleri tanrının kızları olarak niteledikleridir. Kur'an-ı Kerim bu iddiaları cevaplamış, İslam alimleri de Yahudilerin bu inançlarının kökenleri ve yanlışlığını ortaya koymaya çalışmıştır.¹¹¹

Yahudilerin ahiret ile ilgili çeşitli yanlış inançlara sahip oldukları belirtilerek eleştirilmiş ve bu inançlarına meydan okunmuştur. Buna göre kendilerini Tanrı nezdinde özel insanlar olarak görmelerine bağlı olarak “cehennemde çok az bir süre kalacakları” ve “cennetin yalnızca kendileri için hazırlandığı” iddialarının bir kuruntudan ibaret olduğu belirtilmek suretiyle kesin ifadelerle yalanlanmıştır.¹¹²

Kur'an-ı Kerim Yahudilere yönelik olarak bir dinde temel inanç konuları/başlıkları ile ilgili yukarıda açıkladığımız eleştirileri getirmekle birlikte bunların kişi ve toplum üzerindeki etkisine bağlı ortaya çıkan bazı olumsuzluklara da değinmektedir. Kısaca Yahudilerin dini anlamdaki çeşitli yanlış inanç ve uygulamaları onlarda psikolojik ve sosyolojik birtakım olumsuzlukların (gurur, kibir, ayrılığa, tefrikaya düşüp parçalanma vs.) ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Yani İslam'da Yahudilerin bizatihi kötü kişiler olarak görülmesi söz konusu değildir. Aslında onlarla ilgili zikredilen olumsuzluklar lokal ve arızî bir özellik arz etmekte, yanlış inanç ve uygulamaların zamanla kişi ve toplum içerisinde çeşitli bozulmalara ve kabul edilemeyecek hasletlerin doğmasına kaynaklık teşkil ettiği belirtilmektedir. Bu görüşü Kur'an-ı Kerim'de Yahudilerden çeşitli vesilelerle olumlu şekilde bahsedildiği ayetler de desteklemektedir. Örneğin Âli İmran 3/75'te kitap ehlinden bazılarının emanete riayet konusunda titiz olduğu; Maide 5/44'te Yahudi din bilginlerinin Tevrat ile gerektiği şekilde hüküm verdikleri ifade edilmektedir. Âli İmran 3/79'da “rabbâniyyûn” kelimesinin olumlu bir anlamda kullanıldığı görülmektedir.¹¹³ Bunlara ilaveten Bakara 2/83, 100 ve 246'da Yahudilerden bir kısmının ayetlerde zikredilen yanlış işlemedikleri ifade edilmektedir. Bakara

¹¹⁰ Tevrat'ın tahrifi meselesi ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Baki Adam, “Tevrat'ın Tahrifi Meselesine Müslüman ve Yahudi Cephesinden Bir Bakış”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* XXXVI (1997), 359-404; Ayrıca bkz. Muhammet Tarakçı, “Tevrat ve İncil'in Tahrifi ile İlgili Kur'ân Âyetlerinin Anlaşılması Sorunu”, *Usul: İslam Araştırmaları* 2 (2004), 33-54.

¹¹¹ Nuh Arslantaş, “Hz. Peygamber'in Çağdaş Yahudilerin İnanç-ibadet ve Dini Hayatları ile İlgili Bazı Tespitler”, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 34/1 (2008), 60-61.

¹¹² Bakara 2/79-80, 94 ve 111; Âli İmran 3/23-24. Konu ile ilgili değerlendirmeler için ayrıca bkz. Rubin, “Jews and Judaism”, 3/23-25.

¹¹³ Yahudi din bilginleri olan “rabbâniyyûn” ve “ahbar” ile ilgili ayrıntılı bilgi, bu kelimelerin Kur'an ve İslami literatürde kullanımlarıyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Salime Leyla Gürkan, “Rabbâniyyûn”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2007), 34/376-377; Osman Cilacı, “Ahbâr”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1988), 1/486.

2/59 ve Nisa 4/159'da kavimden bir kısım inkarcıların cezaya/azaba uğratıldığı ifade edilmekte; 162'de ise Yahudilerden bir kısmının iman ehli olduklarından bahsedilmektedir. A'raf 7/169'da da zamanla "Tevrat'a varis olan kötü bir neslin geldiği" ifade edilmektedir. Bu ifadeden kötü nesil gelmeden önce Tevrat ile amel eden iyi insanların da bulunduğu anlaşılmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de yer alan bütün bu kullanımlardan hareketle İslam'ın Yahudilere iman ve yanlış inanç nokta-i nazarından eleştiriler yönelttiği, en baştan toptan bir yaklaşımla bütün bir kavmi suçlamadığı görülmektedir.

Kur'an-ı Kerim'de Yahudi din adamları ya da dini liderleri ile ilgili çeşitli eleştiriler getirilmektedir. Ancak bu eleştirilerde dini grup ya da mezhep isimleri zikredilmemekte, bütün bir grubun hedef alınması gibi bir tutum yerine yapılan yanlış uygulamalar zikredilerek kişilere değil fiillere dikkat çekilmektedir. Bu arada -yukarıda zikrettiğimiz gibi- Kur'an-ı Kerim'de Yahudi din adamlarından bazen olumlu şekilde bahsedildiği de görülmektedir. Benzer şekilde Kur'an-ı Kerim'in Yahudilere yönelik bazı eleştirel ifadelerinde Hıristiyanlara da yer vererek konuya ilkesel olarak yaklaştığını açıkça ortaya koymaktadır. Hıristiyanları da zikretmek suretiyle eleştirilerle hedefinin Yahudi halkı olmadığı, İslam'ın belirlediği kaidelere uygun davranmayan herkese yönelik olarak net bir tavır ve söyleme sahip olduğu görülmektedir.¹¹⁴

Kur'an-ı Kerim'in ve İslam tarihi boyunca Müslümanların Yahudilere yönelik topyekûn bir suçlama içerisine girmediğini Hz. Peygamberin hayatındaki bazı uygulamalarından da görmek mümkündür. Hz. Peygamber Medine döneminde şehirde yaşayan Yahudi kabilelerinin tamamına yönelik toptan, tek bir hüküm vermemiş, Medine anlaşmasını ilk ihlal eden Benî Kaynuka Yahudilerinin yaptıklarını¹¹⁵ bir fırsat olarak değerlendirip şehirdeki tüm Yahudi kabilelerine yönelik bir eylemde bulunmamıştır. Hatta Medine'de Benî Nadir Yahudilerinin Hz. Peygamber'e karşı suikast girişiminde bulunduğu ve bunun sonucunda Medine'den çıkarılmış oldukları ifade edilmesine rağmen¹¹⁶ tüm Yahudilerin suçlu olarak görülmesi gibi bir durum İslam dünyasında hiçbir zaman söz konusu olmamış, bir grup yahudinin işlediği suç genele şamil kılınarak bunun hesabı ve intikamı tüm Yahudilerden sorulmamıştır. Hz. Peygamber döneminden itibaren başlayan bu toptancı olmayan ilkesel yaklaşım İslam dini literatüründe de kolaylıkla görülecektir. Örneğin buzağıya tapmak suretiyle Allah'a ortak koşanların, Üzeyir'in Allah'ın oğlu olduğu iddiasında bulunanların, cumartesi yasağı sebebiyle ilahi cezaya uğrayanların Yahudilerin bir kesimi olduğu Kur'an-ı Kerim'de ve diğer eserlerde açıkça ifade edilmiştir.

Yahudilerin bazı yanlış inançları ya da uygulamalarına bağlı olarak o inanç sahipleri ya da fiili işleyenlerin lanetlendikleri ya da cezalandırılacakları Kur'an-ı Kerim tarafından ifade edilmiştir. Ancak bu cezalandırılma, lanetlenme gibi ifadelerin tamamı ahirete yönelik olarak

¹¹⁴ Örnek olarak Tevbe 9/34, Bakara 2/120, 135, Maide 5/66 zikredilebilir.

¹¹⁵ Casim Avcı, "Kaynuka (Benî Kaynuka)", *T.D.V. İslam Ansiklopedisi* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2002), 25/88.

¹¹⁶ Nadir Özkuyumcu, "Nadir (Benî Nadir)", *T.D.V. İslam Ansiklopedisi* (Ankara: Türk Diyanet Vakfı, 2006), 32/275.

anlaşmıştır. Dolayısıyla Yahudilerin İslam tarihi boyunca çeşitli İslam devletlerinin hakimiyetleri altında yaşamaları esnasında onların dünya hayatında iken cezalandırılmaları şeklinde hiçbir uygulama kaynaklarda yer almamış, Yahudiler Müslüman ülkelerde rahat içerisinde yaşamışlardır.¹¹⁷ Bunu sağlayan hukuki yapı olan Ehl-i Kitap uygulaması (zımmî statüsü) İslam dinine özgü olup buna göre İslam'a inanmayan Yahudiler, Hıristiyanlar ve Mecusiler gibi diğer din mensuplarının kendi inançlarını muhafaza ederek yaşayabilmeleri mümkün olmaktadır.¹¹⁸ Sadece bu uygulama bile İslam dininin kendisinden başkasına yaşam hakkı vermeyen bir söylem ve politika izlemediğini göstermeye yetecektir. Bu uygulamanın Yahudilerin tarihteki en iyi dönemlerini yaşamalarını sağladığını Moritz Steinschneider, Ignaz Goldziher, Bernard Lewis gibi pek çok araştırmacı ifade etmektedir.¹¹⁹

Kur'an-ı Kerim'deki suçlamalarda bazen ehl-i kitap ifadesi kullanılarak sadece Yahudilerin hedef alınmaması İslam'ın ilkesel bir yaklaşım sergilediğinin bir göstergesi olarak değerlendirilmelidir. Mesela kendilerine gönderilen kitaplarına uymama, kitaplarında belirtileni kabul etmeme, Hz. Peygamberin kitaplarında müjdelenmiş olmasına rağmen ona inanmama (Mâide 5/66), Allah'a oğul isnadı (Tevbe 9/30), bile bile hakkı gizledikleri (Bakara 2/146), Müslümanları küfre döndürmeye çalıştıkları (Bakara 2/109; Âli İmran 3/72), Allah hakkında gerçek olmayan şeyler söyledikleri (Nisa 4/171) gibi suçlamaları sadece Yahudilere yapmadığını, bu gibi suçlamaların ehl-i kitaba yönelik olması sebebiyle bunların Yahudilerin hedef alındığı bir suçlama biçimi gibi görülmesi yerine ilkeye uymayan tüm grupların aynı şekilde değerlendirilmesi olarak görmek gerekir. Aslında Kur'an-ı Kerim sadece Ehl-i Kitaba değil müşriklere de toptan bir yaklaşım sergilemez. Onların da aynı olmadığını, bazılarının infakta bulunmak ve ahirete inanmak gibi olumlu hasletlere sahip olduğunu ifade etmektedir.¹²⁰

Müslümanlar arasında tarih boyu açıkça görülmeyen anti-semitik söylemin özellikle Amerika'da ortaya çıkan Siyahi İslami hareket ile birlikte Hıristiyan coğrafyadakine benzer sert bir söylem şeklinde görülmeye başlandığı ifade edilebilir. Fard Muhammed, Elijah Muhammed, Louis Farrakhan gibi isimlerin ön planda olduğu "The Nation of Islam" hareketinde kendine yer bulan siyah hakları savunuculuğu, hatta siyah ırkçılığı denebilecek söylemlerinin yanına zamanla sert anti-semitik ifadeleri de eklemiştir. Hatta Halid Abdul Muhammed hareketten ayrılmadan önce tamamen Yeni Ahit'te Yahudiler aleyhine kullanılan ifadeleri oradan ödünç alarak Yahudi karşıtı söylemlerini dile getirmiştir.¹²¹ Buna ilaveten batı tarzı anti-semitik eserlerin İslam dünyasına girişi 19.yy'da özellikle Fransızcadan yapılan tercüme yoluyla olduğu ve bu eserlerde Yahudilerin Fransa'ya verdikleri zararlar ve dünya

¹¹⁷ Perry - Schweitzer, *Antisemitism*, 266.

¹¹⁸ Ehl-i Kitap'la ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Remzi Kaya, "Ehl-i Kitap", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1994), 10/516-519.

¹¹⁹ Perry - Schweitzer, *Antisemitism*, 267; Ayrıca bkz. Jerome A. Chanes, *Antisemitism* (Santa Barbara, California: ABC-CLIO, 2004), 41-44.

¹²⁰ Tevbe 9/99: Bedevilerden kimileri de vardır ki, Allah'a ve ahiret gününe inanır. Harcaacaklarını, Allah katında yakınlığa ve Peygamberin dualarını almağa vesile sayarlar...

¹²¹ Marvin Perry - Frederick M. Schweitzer, "Antisemitic Mythes Blackwashed, The Nation of Islam Inherits a Devil", *Antisemitism Myth and Hate from Antiquity to the Present* (New York: Palgrave Macmillan, 2002), 223-257.

için ne kadar zararlı oldukları iddia edilerek onların Fransa'dan sürülmeleri gerektiğini anlatılmaktadır.¹²² İslam tarihi boyunca Yahudiler tek tanrıya inanan ve peygamberi geleneğe sahip kitap ehli bir millet olarak görülmüştür. Ancak özellikle İsrail devletinin kurulması sürecinin başladığı 20.yy'ın başından itibaren yaşanan siyasi çatışmaların etkisi ile Kur'an-ı Kerim'deki bu eleştiriler anti-semitizm düzeyinde anlaşılmaya ve yorumlanmaya başladığı, İslam dünyasının çeşitli yerlerinde siyasi olarak pek çok hadisenin doğrudan ya da dolaylı şekilde İsrail veya Yahudilerle irtibatlandırıldığı ifade edilmiştir.¹²³

3. İki Kutsal Metindeki Olumsuz İfadeler ile İlgili Değerlendirmeler

Yahudilere yönelik bazı suçlamaların Kur'an-ı Kerim ve Yeni Ahit'te ortak olduğu göze çarpmaktadır. Kişilik özellikleri bağlamında kibirli oldukları, mala mülke, paraya düşkünlükleri başta olmak üzere pek çok eleştirinin benzer olduğu görülecektir. Bu konuda Kur'an-ı Kerim'de korkak oldukları eleştirileri dikkat çekicidir. Çünkü bu durum Yeni Ahit'teki Yahudi profilinden farklılık arz etmektedir. Hıristiyanlık Yahudileri ölümcül bir güce sahip ve evrensel/kozmik kötülüğün temel gücü gibi görüp değerlendirirken İslam tarihi boyunca Müslüman kaynaklarında Yahudiler kindar, düşmanca tutum içerisinde tarif edilse bile korkulması gereken bir güç değil, zayıf, korkak ve önemsiz unsurlar olarak görüldüler.¹²⁴ Aslında Siyonizm'in doğuşuna kadar İslam dünyasında bir Yahudi tehdidinden söz edildiğini göremeyiz. Ayrıca Yeni Ahit'te Yahudiler bir taraftan farklı siyasi ve dini gruplara bölünmüş olarak takdim edilirken bir taraftan da bu grupların kendi aralarındaki büyük mücadele ve tartışmalar dikkate alınmaksızın Hz. İsa ve Hıristiyanlık karşılığında birleşmiş bir grup şeklinde sunulmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de ise Yahudilerin aralarında birlik olamadıkları, kalplerinin bölük pörçük olduğu ifade edilmektedir. Tarihten günümüze Yahudilerin siyasi ve dini olarak farklı gruplara bölündükleri ve bunların önemli bir kısmının birbirleri ile sorunlar yaşadıkları ve mücadele içinde oldukları dikkate alındığında Kur'an-ı Kerim'deki ifadelerin Yeni Ahit'e nazaran realiteye uygun olduğu görülecektir.

Dini inanç ile ilgili meselelerde yapılan eleştirilerde her iki kutsal kitapta önemli benzerlikler dikkat çekmektedir. Bunların başında Yahudilerin Tanrının gönderdiklerine iman etmeyip inkârcı oldukları, peygamberlere inanmak için mucize isteyip çeşitli şartlar ileri sürdükleri ile din adamlarının halkı bilgilendirmediği, onlara zulmettiği, onların mallarını haksız şekilde yedikleri eleştirileri gelmektedir. Özellikle din adamlarına yönelik eleştirilerin iki kutsal metinde de son derece benzer şekilde yer aldığını ifade etmeliyiz. Bunların yanı sıra bazı hususlarda iki metinde de eleştiriler yer alsa da aralarında belli farklılıkların olduğu görülmektedir. Mesela Yeni Ahit'te Yahudiler peygamberlerinden bazılarını zulmettikleri, onları öldürdükleri, Hz. İsa'ya zulmederek onu öldürmeyi planladıkları, ayrıca havarilere yönelik benzer eylemlerde buldukları ifadelerine yer verilmiştir. Kur'an-ı Kerim'de de bu suçlamalar yer almaktadır. Bu konuda Yeni Ahit ve Kur'an-ı Kerim arasındaki en önemli

¹²² Bernard Lewis, *Semites and Anti-Semites: An Inquiry into Conflict and Prejudice* (New York and London: W. W. Norton & Company, 1987), 133.

¹²³ Martin Kramer, *The Salience of Islamic Antisemitism* (London: Institute of Jewish Affairs Report, Ekim 1995).

¹²⁴ Lewis, *Semites & Anti-Semites*, 129.

farklılık Hz. İsa'nın akıbeti hususundadır. Hıristiyanlıkta var olduğu kabul edilen Yahudi karşıtlığının en önemli teolojik kaynağı olarak görülen İncillerdeki "Hz. İsa'nın Yahudiler tarafından öldürüldüğü" iddiası Kur'an-ı Kerim tarafından kabul edilmemektedir. Kur'an-ı Kerim Yahudilerin her ne kadar Hz. İsa'yı öldürmek istedilerse de bunda başarılı olamadıklarını ifade etmektedir.¹²⁵ Aslında iki din mensuplarının tarih boyu aralarındaki büyük çatışma ve kavgalara neden olan bu konuda Kur'an-ı Kerim'in yaklaşımı dünya barışı açısından da son derece kıymetlidir. Ayrıca bu konuda Vali Pontus Pilatus'un resmi sorumluluğunu dikkate almak gerekmektedir. Her ne kadar İncillerde çeşitli şekillerde Vali Pilatus çarmıh hadisesinden kurtarılmaya çalışılsa da, bölgenin en üst düzey yöneticisi olarak birinin çarmıha gerilmesinin doğrudan sorumlusu olmaktan ellerini yıkamakla kurtulamayacağı ve halkın talebi ile sorumluluğun onlara devredilmesinin yasalara göre mümkün olmadığı da¹²⁶ ortadadır. Dolayısıyla Hz. İsa'nın çarmıha gerilip gerilmediği tartışmalarını bir kenara koysak bile Yeni Ahit'in hükmü veren, gücü elinde bulunduran ve ölüm cezalarını tatbik eden otoriteyi değil de Yahudileri bu konuda tarih boyunca suçlamaları, üzerine düşünmeyi gerektirmektedir.

Yeni Ahit Yahudilerin Hz. İbrahim'in soyundan gelmekle iftihar etmelerini eleştirmekte; onun inanç geleneğini sürdürmenin, ona imanda tabi olmanın soy bağından daha önemli olduğunu ifade etmektedir. Bu konu Kur'an-ı Kerim'in Yahudilerle birlikte Hıristiyanlara da eleştiriler getirdiği hususlardan birisidir. Aslında Yeni Ahit'teki vurgu Kur'an-ı Kerim tarafından da yapılmakta ve Hz. İbrahim'in inanç yönü öne çıkartılmakla birlikte Yahudi ve Hıristiyanların bu inançtan uzak oldukları, onun Yahudi ve Hıristiyan değil de "Hanif bir Müslüman" olduğu ifade edilmektedir.¹²⁷

Yeni Ahit'te Yahudilere yönelik eleştiri getirilen hususlardan birisi de onların Tanrının seçilmiş kavmi olduğu iddiasıdır. Yeni Ahit'te Yahudilerin seçilmişliği yoruma tabi tutularak onların yerine İsa Mesih'e iman edenlerin, dolayısıyla Hıristiyanların seçilmiş olduğu yerleştirilmeye çalışılmıştır. Kur'an-ı Kerim'de ise her iki grubun seçilmişlik iddiaları kesin bir dille reddedilmiş, bunların bir zamanlar imanlarına bağlı üstünlükleri söz konusu olsa da Allah'a isyan etmeleri sebebiyle bu özelliklerini kayb ettikleri ifade edilmiş, eğer ısrar ediyorlarsa iddialarını ispat etmeye davet edilmiştir.¹²⁸

Yahudilerin kutsal kitaplarını muhafaza etmedikleri ve onunla amel etmedikleri Yeni Ahit ve Kur'an-ı Kerim'de ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra Kur'an-ı Kerim Yahudilerin kutsal kitaplarını hedef alan ifadeler kullanmamaktadır. Bilakis Tevrat'ın Allah katından olduğu ve içerisinde hakikati barındırdığı belirtilmektedir.¹²⁹ Kur'an-ı Kerim'de bu gerçek yer alsada

¹²⁵ Nisa 4/157.

¹²⁶ Hamm, "Are the Gospel Passion Acc. Anti-Jew?", 11-12.

¹²⁷ Âli İmran 3/67.

¹²⁸ Bakara 2/111; Nisa 4/49; Maide 5/18; Cuma 62/6.

¹²⁹ Hac 22/40: ...Eğer Allah'ın, insanların bir kısmını bir kısmıyla defetmesi olmasaydı, içlerinde Allah'ın adı çok anılan manastırlar, kiliseler, havralar ve mescitler muhakkak yerle bir edilirdi...

Yahudilerin kendi kitaplarını tahrif ettikleri ve bazı hükümleri gizledikleri ifade edilmiş, çeşitli ayrıntılar verilerek kelime oyunları yaptıkları vs. belirtilmiştir.

Yeni Ahit ve Kur'an-ı Kerim'deki eleştiriler dil ve üslup açısından ele alındığında Kur'an-ı Kerim'in ve Müslümanların Yahudilere yönelik eleştirilerini ilkesel düzeyde yaptığı ve aslında toplu bir suçlama içerisine girmediği diğer din mensubu araştırmacılar tarafından da ifade edilmektedir. Hz. Peygamberi zehirleme teşebbüsünde bulunan Yahudi kadının hayatının bağışlandığı, bu hadiseden dört sene sonra Hz. Peygamberin şiddetli baş ağrıları çekmeye başladığı ve kısa süre sonra da öldüğü, aslında bu yaşadıklarının zehirlenmesinin kalıcı etkilerinden kaynaklanabileceği ifade edilebilecekken, Hıristiyanların Hz. İsa'nın ölümünden Yahudileri sorumlu tutarak onları topluca suçlayacak ifadeler dini literatürlerinde yer vermelerinin bir benzerini Müslümanların yapmadıklarını ve kaynaklarda Yahudilerin Hz. Peygamberin ölümünden sorumlu gösterilerek suçlanmalarının söz konusu olmadığı ifade edilmektedir.¹³⁰

Kur'an-ı Kerim başta olmak üzere hadislerde Yahudilerle ilgili olumsuz nitelendirmeler veya ifadeler yer almaktadır. Ancak bunların hiçbirisi Hıristiyan kilise geleneği tarafından Yahudilere tarih boyunca yöneltilen topyekûn ihanet içinde olma, topyekûn suçlu olma gibi bir söylem şekline dönüşmemiştir. Bu sebeple İslam coğrafyasında yaşayan Yahudiler Hıristiyan dünyada yaşayanların maruz kaldığı anti-semitik suçlamalara maruz kalmamıştır.¹³¹

Yeni Ahit'te Yahudi mabedi ile ilgili gerek Hz. İsa'nın ağzından oraların haydut inine çevrildiği ifade edilmiş, gerek "şeytanın sinagogu" gibi kullanımlara yer verilmiştir. Kur'an-ı Kerim ise Yahudi mabetlerine yönelik kötü bir ifade kullanmamıştır. Aksine buralarda Allah'ın adının anıldığından bahsederek sinagoglara zarar verilmemesi buyurulmuştur. Hatta Bakara 2/114'te yer alan "mescitlerin harap olması için çalışan" ifadesinin yorumlarına bakıldığında İslam dünyasında Yahudi mabedine zarar verme teşebbüslerinin de bu ayet kapsamında değerlendirildiği görülecektir.¹³²

Yeni Ahit ve Kur'an-ı Kerim'de Yahudilere yöneltilen suçlamalarla ilgili hususlardan birisi her iki dini metinde de Yahudilerin kendi inançları dışındaki insanları küçümsedikleri, onlarla ya hiç sosyal ilişkide bulunmadıkları ya da sadece kendi çıkarlarını düşünerek ilişkide buldukları ifade edilmekte, Yeni Ahit'te Hıristiyanlara karşı, Kur'an-ı Kerim'de de Müslümanlara karşı düşmanca davrandıkları vurgulanmaktadır.

Sonuç

Kur'an-ı Kerim'de ve Yeni Ahit'te Yahudilere yönelik çeşitli eleştiriler bulunmaktadır. Her iki kutsal metinde de ortak olan pek çok eleştiri söz konusudur. Ancak Hz. İsa'nın çarmıha gerilmesi hususunda olduğu gibi farklı eleştiriler de söz konusudur.

¹³⁰ Reuven Firestone, *An Introduction to Islam for Jews* (Philadelphia: JPS, 2008), 40-41.

¹³¹ Lewis, *Semites & Anti-Semites*, 122.

¹³² Hayrettin Karaman vd., *Kur'an Yolu: Türkçe Meal ve Tefsir* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., 2003), 1/192-194.

Kur'an-ı Kerim belli kurallar ya da prensipler ortaya koyarak bunlara muhalefet eden herkese yönelik eleştirilere yer vermektedir. Kur'an-ı Kerim'de bazı eleştirilerde Yahudilerin yanı sıra Ehl-i Kitabın, diğer din mensuplarının, hatta müşriklerin de zikredilmesinden bu durum açıkça görülmektedir. Yeni Ahit'te ise Yahudilere yönelik eleştirilerde genel ifadelerle toptan bir suçlama yoluna gidildiği ve tüm Yahudilere önemli bazı konularda ağır suçlamalar yöneltildiği görülmektedir.

Yeni Ahit'te yer alan bazı eleştirilerdeki ifadeler tüm Yahudilerin lanetlenmeleri, suçlanmaları ve tarih boyu anti-semitik uygulamalara maruz kalmalarına neden olmuştur. Özellikle Hz. İsa'nın çarmıha gerilmesinin sorumluluğunun tüm Yahudilerin üzerine olduğu, Yahudilerin şeytanın soyundan geldikleri ve onun isteklerine uygun hareket ettikleri ile Habil'den günümüze kadar öldürülen bütün iyi insanların kanından Yahudilerin sorumlu olduğu ifadeleri bu konuda başı çekmektedir. Bu ifadeler Yahudilere yönelik anti-semitik uygulamalara teolojik zemin oluşturmuş; milyonlarca yahudinin canına mâl olacak saldırılarda temel motivasyon kaynağı olmuştur.

Tüm dinlerde olduğu gibi Yahudilikte de pek çok dini ve siyasi grubun olduğu, bunların yaşanan hadiselerle farklı tepkiler verdiği aşikardır. Ancak Yeni Ahit'teki toptancı suçlama ifadeleri daha önceki devirlerde yaşamış ve o dönemde yaşayan iyi insanların da işlemedikleri çeşitli suçlamalarla muhatap kılınmasına neden olmaktadır. Oysa Kur'an-ı Kerim'de hem geçmişte hem de vahyin geldiği dönemde – az da olsa – iyi insanların da bulunduğu ifade edilmekte, herkese yönelik aynı yaklaşım sergilenmemektedir. Bu durum Medine'deki Yahudilerle yaşanan problemlerde de kendini göstermiş, her gruba yönelik ayrı hükümler ve uygulamalar tatbik edilmiştir.

Yeni Ahit'teki ifadelerin aksine Kur'an-ı Kerim'de Yahudilerin bazı gruplarının lanetlendiği ya da cezalandırılacağı şeklindeki ifadeler ya da eleştiriler İslam tarihinin hiçbir döneminde Yahudilere yönelik toptan bir suçlama olarak değerlendirilmemiş ve çatışmalara kaynaklık teşkil etmemiştir. Zaten Kur'an-ı Kerim'deki Yahudi profili kendi aralarında birlik olamayan, korkak kimseler olarak gözükmektedir. Buna paralel olarak Müslümanlar açısından Yahudiler, son devirde Siyonizm'in ortaya çıkışına kadar tarihin hiçbir döneminde bir tehdit unsuru olarak algılanmamıştır.

Özellikle İnciller bağlamında Yahudilerle ilgili eleştiriler dikkate alındığında şu sonuçlar görülmektedir: Dört incil nokta-i nazarından Yahudilere yönelik suçlayıcı ifadeler en az yer verenin Markos İncili olduğu görülmektedir. Bu durum Markos İncilinin dört incilden ilk yazılanı kabul edilmesi ile uyumlu gözükmektedir. Farklı Yahudi gruplarının isimlerinin zikredilmesi açısından en zengini Matta İncilidir. Matta İncilinde büyük oranda dini sistem, kurum ve uygulamalarla bağlantılı eleştiriler söz konusu edilmiştir. Luka İncilinde Yahudilik karşıtlığı Sinoptik İnciller arasında daha benzer yapıda olduğu Matta İnciline göre nispeten daha yumuşak bir üslupla işlenmiştir. Yuhanna incilinde "Yahudiler" ifadesine diğer İncillerle kıyaslanmayacak ölçüde fazla yer verilmesi, dışardan bir bakışla başka bir gruptan bahsediliyormuş izlenimi vermektedir. Bu durum da Yuhanna İncilinin iki dinin tamamen

ayrıştığı bir devirde kaleme alındığı, diğer üç incilden daha sonraki bir devirde ortaya çıktığına işaret olarak değerlendirilebilir. Bu incildeki “Yahudiler” ifadesi genel olarak Hz. İsa karşıtlığını ifade etmektedir. Bu yönüyle de kelime olumsuz bir anlam çağrışımı yapmakta, Yahudi karşıtlığına zemin hazırlamaktadır. Ayrıca Yuhanna İncilinde Yahudilerle ilgili yer yer son derece sert ifadelerle yer verilmesi iki dinin taraftarlarının ayrıştığı bir zamana işaret ettiği ve bu yönüyle Yuhanna İncilinin yazıldığı dönem hakkında önemli ipuçları barındırmaktadır.

Başka inanç grubuna karşı takındığı tavır dikkate alındığında Kur'an-ı Kerim'in üslup ve hacim olarak eleştiri konusunda Yeni Ahit'e göre çok daha itidalli davrandığı görülmektedir. Özellikle eleştirilerdeki üslubun İslam Tarihi boyunca suiistimale imkân vermeyecek ölçüde net olduğu görülmektedir. Ayrıca Kur'an-ı Kerim'de Yahudilere yönelik sadece eleştiri ifadelerinin yer almadığı, onlara yönelik hatırlatma, çağrıda bulunma, iddiaları cevaplama ve onları bilgilendirme tarzında ifadelerle de yer verildiğini ifade etmemiz gerekir.

Yeni Ahit'te Yahudi mabedi ile ilgili çeşitli ağır ifadeler yer alsa da Kur'an-ı Kerim'de sadece Yahudi mabetleri değil, içerisinde Allah'ın adının anıldığı hiçbir ibadethaneye zarar verilmemesi belirtilmektedir.

Yeni Ahit metinlerinin ortaya çıktığı ortam da Yahudilere yönelik suçlamalarda etkili olmuştur. Çünkü bahsettiğimiz dönemde Hıristiyanlığın Yahudilikten ayrılarak kendi kurumsal yapısını oluşturma yoluna girdiği dikkate alındığında, Hıristiyanların kendi varoluşlarını gerekçelendirme düşüncesi ile içinden ayrıldıkları Yahudi toplumunu eleştirme konusunda daha rahat davrandıklarını ifade edebiliriz. Özellikle M.S. 70 yılı sonrası dönemdeki siyasi gelişmeler Kudüs ve Mabet merkezli Yahudiliğin süratle merkez ve biçim değiştirmesine, Hıristiyanlığın da gentile denilen Yahudi dışı gruplar arasında daha fazla ilgi görmesine bağlı olarak birbirlerini ötekileştirme ve şeytanlaştırmalarına zemin hazırlamış ve bu süreç içerisinde ortaya çıkan Hıristiyan kutsal metinlerinde de bu ifadeler kendilerine bolca yer bulmuştur. Aslında aynı dönemden itibaren oluşmaya başlayan Rabbâni Yahudilik metinlerinde de Hıristiyanlara karşı benzer söylemler yer alsa da bu husus çalışmamızın sınırlarını aşmakta ve ayrı bir araştırmayı gerektirmektedir.

Kaynakça

- Adam, Baki. "Tevrat'ın Tahrifi Meselesine Müslüman ve Yahudi Cephesinden Bir Bakış". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* XXXVI (1997), 359-404.
- Adam, Baki. *Yahudilik ve Hıristiyanlık Açısından Kur'an'ın Tartışmalı Konuları*. İstanbul: Pınar Yay., 2016.
- Anderson, Paul N. "Anti-Semitism and Religious Violence as Flawed Interpretations of the Gospel of John". *Faculty Publications - College of Christian Studies* 289 (2017), 1-77.
- Arslantaş, Nuh. "Hz. Peygamber'in Çağdaş Yahudilerin İnanç-ibadet ve Dini Hayatları ile İlgili Bazı Tespitler". *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 34/1 (2008), 55-92.
- Ashton, John. "The Identity and Function of the 'Ioudaioi' in the Fourth Gospel". *Novum Testamentum* 27/1 (1985), 40-75.
- Avcı, Casim. "Kaynuka (Benî Kaynuka)". *T.D.V. İslam Ansiklopedisi*. 25/88. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2002.
- Bratcher, Robert G. "The Jews' in the Gospel of John". *Practical Papers for The Bible Translator* 26/4 (Ekim 1975), 401-409.
- Carson, D. A. "The Jewish Leaders in Matthew's Gospel: A Reappraisal". *Journal of the Evangelical Theological Society* 25/2 (Haziran 1982), 161-174.
- Case, Shirley Jackson. "The Origin and Purpose of the Gospel of Matthew". *The Biblical World* XXXIV/6 (Aralık 1909), 391-402.
- Chanes, Jerome A. *Antisemitism*. Santa Barbara, California: ABC-CLIO, 2004.
- Charlesworth, James H. "Exploring Opportunities for Rethinking Relations among Jews and Christians". *Jews and Christians, Exploring the Past, Present and Future*. ed. James H. Charlesworth. New York: The Crossroad Publishing Company, 1990.
- Cilacı, Osman. "Ahbâr". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 1/485-486. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1988.
- Cronin, Sonya. *Raymond Brown, "The Jews," and the Gospel of John*. FSU Digital Library: Florida State University, Doktora Tezi, 2009.
- Culpepper, R. A. "The Gospel of John and the Jews". *Review and Expositor* 84 (1987), 273-288.
- Firestone, Reuven. *An Introduction to Islam for Jews*. Philadelphia: JPS, 2008.
- Frederiksen, Paula. "The Birth of Christianity and the Origins of Christian Anti-Judaism". *Jesus, Judaism & Christian Anti-Judaism*. ed. Adele Reinhartz - Paula Fredriksen. Luisville and London: Westminster John Knox Press, 2002.
- Freedman, H. - M. Simon (ed.). *Midrash Rabbah*. London: Soncino Press, 1939.
- Gager, John G. *The Origins of Anti-Semitism*. New York and Oxford: Oxford University Press, 1985.
- Gaston, Lloyd. "Judaism of the Uncircumcised in Ignatius and Related Writers". *Anti-Judaism in Early Christianity*. ed. Stephen G. Wilson. 33-44. Canada: Wilfrid Laurier Univ. Press, 1986.

Goldstein, Phyllis. *A Convenient Hatred: The History of Antisemitism*. Brookline: MA : Facing History and Ourselves, 2012.

Gökkır, Necmettin. “Kur’an Dilinde Ehl-i Kitab Kültürünün İzleri: Sosyo-Linguistik Bir Yaklaşım”. *Taribten Günümüze Kur’an’a Yaklaşımlar*. ed. Bilal Gökkır vd. 93-121. Ankara: Kuran ve Tefsir Akademisi, 2010.

Greenstone, Julius H. “Excommunication”. *The Jewish Encyclopaedia*. 5/285-287. USA: Ktav Publishing House, 1901.

Gürkan, Salime Leyla. “Rabbâniyyûn”. *TDV İslam Ansiklopedisi*. 34/376-377. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2007.

Hamm, Dennish. “Are the Gospel Passion Accounts Anti-Jewish?” *Journal of Religion & Film* 8/1 Special Issue: Passion of the Christ (Şubat 2004), 1-26.

Harman, Ömer Faruk. “İsrail (Beni İsrail)”. *TDV İslam Ansiklopedisi*. 23/193-195, 2001.

Harrington, Daniel J. “Polemical Parables in Matthew 24–25”. *Union Seminary Quarterly Review* 44/3-4 (1991), 287-298.

Heschel, Susannah. *The Aryan Jesus, Christian Theologians and the Bible in Nazi Germany*. Princeton and Oxford: Princeton University Press, 2008.

John, Samuel K. “The Black Death and the Burning of Jews”. *Past & Present* 196 (Ağustos 2007), 3-36.

Jonge, Henk Jan de. “The Jews" in the Gospel of John”. *Anti-Judaism and the Fourth Gospel*. ed. R. Bieringer vd. USA: Westminster John Knox Press, 2001.

Karaman, Hayrettin vd. *Kur’an Yolu: Türkçe Meal ve Tefsir*. 5 Cilt. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., 2003.

Kaya, Remzi. “Ehl-i Kitap”. *TDV İslam Ansiklopedisi*. 10/516-519. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1994.

Kingsbury Jack Dean. “The Developing Conflict between Jesus and the Jewish Leaders in Matthew’s Gospel: A Literary-Critical Study”. *The Catholic Biblical Quarterly* 49/1 (Ocak 1987), 57-73.

Kramer Martin. *The Salience of Islamic Antisemitism*. London: Institute of Jewish Affairs Report, Ekim 1995. <https://martinkramer.org/reader/archives/the-salience-of-islamic-antisemitism/>

Lewis, Bernard. *Semites and Anti-Semites: An Inquiry into Conflict and Prejudice*. New York and London: W. W. Norton & Company, 1987.

Lubin, Linda Joanne. *Anti-Judaism in the Gospel of St. Matthew*. Wilfrid Laurier University, Master Of Art Degree, 1981.

Martini, Carlo Maria. “Christianity and Judaism A Historical and Theological Overview”. *Jews and Christians, Exploring the Past, Present and Future*. ed. James H. Charlesworth. New York: The Crossroad Publishing Company, 1990.

Morris, Leon. *The Gospel According to John*. Michigan: Eerdmans, 1971.

- Önal, Recep. “İmam Mâtürîdî'nin Yahudilerle Polemiği: Nübüvvet İnançlarına Yönelik Teolojik Eleştirileri”. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/34 (2018), 109-142.
- Özkuyumcu, Nadir. “Nadir (Benî Nadîr)”. *T.D.V. İslam Ansiklopedisi*. 32/275-276. Ankara: Türk Diyanet Vakfı, 2006.
- Pagels, Elaine. *The Origin of Satan*. New York: Random House, 1995.
- Papaioannou, Kim. “John 5:18: Jesus and Sabbath Law A Fresh Look at a Challenging Text”. *Journal of the Adventist Theological Society* 20/1-2 (2009), 244-261.
- Perry, Marvin - Schweitzer, Frederick M. “Antisemitic Mythes Blackwashed, The Nation of Islam Inherits a Devil”. *Antisemitism Myth and Hate from Antiquity to the Present*. 213-257. New York: Palgrave Macmillan, 2002.
- Perry, Marvin - Schweitzer, Frederick M. *Antisemitism Myth and Hate from Antiquity to the Present*. New York: Palgrave Macmillan, 2002.
- Probst, Christopher J. “Anti-Judaism and the Gospel of John”. *IIIM Magazine Online* IV/29 (2002).
- Rubin, Uri. “Jews and Judaism”. *Encyclopaedia of the Qur'an*. ed. Jane Dammen McAuliffe. 3/21-34. Leiden&Boston: Brill, 2003.
- Runesson, Anders. “Rethinking Early Jewish-Christian Relations: Matthean Community History as Pharisaic Intragroup Conflict”. *Journal of Biblical Literature* 127/1 (Spring 2008), 95-132.
- Smith, D. Moody. “Judaism and the Gospel of John”. *Jews and Christians: Exploring the Past, Present, and Future*. 76-96. New York: Crossroad, 1990.
- Smith, D. Moody. “Judaism and the Gospel of John”, ts.
- Smith, Morton. “The Jewish Elements in the Gospels”. *Journal of Bible and Religion* 24/2 (Nisan 1956), 90-96.
- Stillman, N.A. “Yahûd”. *The Encyclopaedia of Islam*. 11/239-242. Leiden: Brill, 2002.
- Tarakçı, Muhammet. “Tevrat ve İncil'in Tahrîfi ile İlgili Kur'ân Âyetlerinin Anlaşılması Sorunu”. *Usul: İslam Araştırmaları* 2 (2004), 33-54.
- Taylor, John. “Amos”. *A Dictionary of the Bible*. ed. James Hasting. 1/85-88. Edinburg: T.&T. Clark, 1898.
- Vatikan. “Nostra Aetate”. Erişim 11 Ekim 2020. Erişim 11 Ekim 2020. http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_decl_19651028_nostra-aetate_en.html
- Veldt, S. Mark. *Christian Attitudes toward the Jews in the Earliest Centuries A.D.* Western Michigan University, Degree Of Doctor Of Philosophy, 2007. <https://scholarworks.wmich.edu/dissertations/925>
- Viljoen, Francois. “Matthew, the church and anti-Semitism”. *Verbum et Ecclesia* JRG 28(2) (2007), 698-718.
- Weatherly, Jon A. “The Jews in Luke-Acts”. *Tyndale Bulletin* 40.1 (1989), 107-117.

Wilson, Stephen G. “Marcion and the Jews”. *Anti-Judaism in Early Christianity*. ed. Stephen G. Wilson. 45-58. Canada: Wilfrid Laurier Univ. Press, 1986.

Kitab-ı Mukaddes. İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi, 1997.

Kudüs Talmudu. Erişim 20 Ekim 2020. <https://www.sefaria.org/texts/Talmud/Yerushalmi>